

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Лінгвостилістичні особливості концепту ВІЙНА в українському
перекладі англomовного військово-аналітичного дискурсу»

Студента групи МПа 58-23
факультету германської
філології і перекладу
освітньої програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська
мова і друга іноземна мова) за
спеціальністю 035 Філологія
Корнатовського Валентина
Юрійович

Допущений до захисту
«   »   2024 року
Завідувач кафедри теорії
і практики перекладу з
англійської мови

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри Подсевак К.С.

доц. Мелько Х. Б.
(підпис) (ПБ)
Національна шкала
Кількість балів:
Оцінка: ЄКТС

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY
Department of Theory and Practice of Translation from English

Master Degree Thesis in Translation Studies
under the title: Ukrainian translation of linguistic and stylistic features of concept
WAR in English military analytics.

Group MPa 58-23
School of German Philology and
Translation
Educational Programme: Translation
studies: professionally oriented translation
(English and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Valentin Yu. Kornatovskii
Research supervisor:
K. S. Podsevak
Candidate of Philology,
Associate Professor

Kyiv – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У ВІЙСЬКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	8
1.1. Сучасні підходи до вивчення лінгвостилістичного потенціалу концептів..	8
1.2. Основні підходи до відтворення лінгвостилістичного матеріалу вихідного тексту при перекладі	17
1.3. Особливості функціонування концептів у військово-аналітичному дискурсі	26
Висновки до Розділу 1.	31
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ ВІЙНА В АНГЛОМОВНОМУ ВІЙСЬКОВО- АНАЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	32
2.1. Структура концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі	32
2.2. Мовна репрезентація концепту ВІЙНА в англomовному військово- аналітичному дискурсі.....	37
2.3. Лінгвостилістичний потенціал концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі	43
Висновки до Розділу 2.	47
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОНЦЕПТУ ВІЙНА В АНГЛОМОВНОМУ ВІЙСЬКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	50
3.1. Основні прийоми та стратегії перекладу мовних маркерів концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі.....	50
3.2. Труднощі відтворення стилістичного потенціалу концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі	57
3.3. Пропозиції щодо застосування перекладацьких трансформацій для відтворення лінгвостилістичних особливостей концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі	65
Висновки до Розділу 3.	68

ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	77
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	77
ДОДАТКИ	79
RESUME	105

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення РФ до України, що відбулося 24 лютого 2022 р. вплинуло на світову інформаційну політику, ЗМІ, відобразилося у лінгвістичних реаліях та концептосфері сучасного політичного та військово-аналітичного дискурсу. Найбільший з часів Другої світової війни збройний конфлікт у Європі привертає увагу представників всіх країн ЄС, провідних політичних та військових оглядачів. Обговорення та аналіз військових дій та їх наслідків створює окремий військово-аналітичний дискурс російсько-української війни, присутній як в українському, так і в англomовному інформаційному середовищі.

Вивчення змістовного наповнення англomовних військово-аналітичних текстів та засобів вербалізації концепту ВІЙНА у ньому дозволяє виявити особливості сприйняття російсько-української війни англomовною аудиторією. Ці знання є важливими не лише для лінгвістів, але й для перекладачів, дозволяючи їм з'ясувати акценти у відображенні військових дій та руйнувань, до яких вони призводять, у англomовних військово-аналітичних текстах. Розуміння концептуального наповнення таких текстів допомагає сформувати найбільш оптимальну та ефективну перекладацьку стратегію у відтворенні лінгвостилістичних особливостей концепту ВІЙНА в українському перекладі англomовного військово-аналітичного дискурсу.

Об'єктом дослідження є концепт ВІЙНА як складова англomовного військово-аналітичного дискурсу.

Предмет дослідження – лінгвостилістичні особливості концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі та їх переклад українською мовою.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі та його перекладу українською мовою.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно виконати такі **завдання**:

1) розглянути сучасні підходи до вивчення лінгвостилістичного потенціалу концептів;

2) визначити основні підходи до відтворення лінгвостилістичного матеріалу вихідного тексту при перекладі;

3) з'ясувати особливості функціонування концептів у військово-аналітичному дискурсі;

4) розглянути структуру концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі;

5) вивчити мовну репрезентацію концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі;

6) визначити лінгвостилістичний потенціал концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі;

7) дослідити особливості перекладу українською мовою лінгвостилістичних особливостей концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугують тексти англomовних ЗМІ та офіційні звіти Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні.

У роботі використані наступні **методи дослідження**: метод суцільної вибірки для відбору матеріалу дослідження; загальнонаукові методи порівняння, зіставлення, узагальнення та систематизації при вивченні теоретичних засад дослідження; лінгвостилістичний, перекладацький та концептуальний аналіз для виконання завдань дослідження.

Теоретична значимість дослідження полягає у тому, що систематизовано та узагальнено теоретичний матеріал стосовно лінгвістичних особливостей та специфіки перекладу текстів офіційно-ділового стилю, зокрема, текстів офіційних звітів, присвячених війсьній та дипломатичній тематиці. Також у роботі уточнено поняття та зміст концепту.

Практична значимість дослідження полягає у можливості використання результатів даної роботи в лекційних курсах та практичних заняттях з лексикології, стилістики, теорії і практики перекладу. Результати дослідження можуть слугувати матеріалом для написання курсових, кваліфікаційних робіт тощо.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до них, загальних висновків, списку використаної літератури, списку довідкової літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу, додатку та резюме.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ КОНЦЕПТУ ВІЙНА У ВІЙСЬКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Сучасні підходи до вивчення лінгвостилістичного потенціалу концептів

Одним із актуальних напрямів досліджень сучасної когнітивної лінгвістики є вивчення співвідношення мови, мислення та свідомості людини. Мова – основна форма збереження знання світі, а носій мови – це водночас і носій певної концептуальної системи. У процесі пізнавальної діяльності людина переосмислює інформацію, що надходить, що призводить до утворення концептів – змістовних одиниць пам'яті картини світу людей. У процесі мисленнєвої діяльності людина комбінує концепти та створює нові.

Термін «концепт» є ключовим поняттям когнітивної лінгвістики, проте він широко використовується і в інших гуманітарних науках, таких як культурологія, психологія, філософія, соціологія, політологія та ін. Слід зазначити, що у сучасній науковій літературі немає однозначного тлумачення цього терміна.

Передусім, для розуміння поняття концепту, варто звернутися до його тлумачення у роботах різних науковців. Так, на думку А. П. Мартинюка, концепт виступає мінімальною структурною одиницею знання [32, с. 38]. А. В. Карпенко визначає концепт «ідеалізованою абстрактною одиницею, що втілює сукупність смислів, які використовуються в когнітивних процесах людини, концепт відображає узагальнений досвід, знання та результати діяльності людини, слугуючи своєрідним «квантом знання» у пізнанні навколишнього світу» [21].

Розгляд найпоширеніх дефініцій концепту дозволяє виокремити 2 основні групи його трактування – наївну та лінгвістичну. Наївні, або інтуїтивні, трактування компенсують відсутність загальноприйнятого наукового розуміння

концепту і швидше представляють галузь інтересів науковця, ніж саме визначення концепту. У цьому аспекті концепти співвідносять зі «хмарою», «сніжною кучугурою», «крапельками ртуті», «яйцем», у якому «жовток» – це базовий, чуттєвий досвід, а «білок» – інтерпретаційне поле [16, с. 258]. Оскільки підстави цих метафор вимагають пояснення, наведені дефініції мало допомагають досліднику під час аналізу мовного матеріалу, про що свідчить відсутність інформації щодо їх застосування в конкретних роботах.

Серед трактування концепту з точки зору власне лінгвістичних досліджень можна виокремити системно-мовні і функційні визначення, співвідносні в ширшому плані з двома домінуючими в лінгвістиці типами мислення. Ця диференціація закладена в поширеному визначенні концептів як змістовних одиниць, з яких складається складна система бачення людиною «світу», і які дозволяють людині мислити, запам'ятовувати та розуміти навколишній світ [26, с. 64].

Наведена дефініція трактує концепт у двох ракурсах: як оперативну одиницю, тобто в зв'язку з його функцією в різних видах діяльності, і як одиницю зберігання знань, тобто в аспекті пам'яті. Розуміння концепту як одиниці знань переважало в дослідженнях на пострадянському просторі: дослідження концептів як певних моделей, чия внутрішня структура складається з більш елементарних когнітивних структур, таких як наочно-чуттєвий образ, поняття, прототип, пропозиціональна структура, скрипт (сценарій), схема, фрейм, гештальт тощо [28, с. 48]. Концепт часто інтерпретується як багаторівневе явище, яке має образний і поняттєвий компоненти [32, с. 52], також концепт в багатьох дослідженнях співвідносять з такою когнітивною структурою як фрейм.

Останнім часом значної популярності набуває так звана ідея *thinking for speaking*, згідно якої, на думку американського дослідника Д. Слобіна, «мова пов'язана лише зі станом свідомості, який передує комунікації» [46, с. 12]. Вказана гіпотеза дозволяє стверджувати, що наявні методики дослідження

спрямовані не на власне опис концептів як одиниць пам'яті, а розглядають їх мовне значення на вищому рівні абстракції, ніж семантичні теорії.

Дослідження мовного мислення тісно пов'язано з принципами та методами когнітивної лінгвістики, що простежується в інтерпретації концептів як «ментальних репрезентацій, що співвідносяться з семантичною складовою мовних виразів» [44, с. 39], тобто розглянуті у безпосередньому зв'язку із засобами вираження.

Усі підходи об'єднує те, що концепт потрактовують як елемент свідомості людини. Концепт варто відрізнити від поняття. Зокрема, концепт ширша за поняття категорія, оскільки він включає в себе не лише описово-класифікаційні характеристики, але й чуттєво-вольовий та образно-емпіричний компоненти. Відповідно, людина не просто мислить концептами, але й переживає їх. У лінгвістиці концепт часто трактується як тривимірне утворення, яке має, зокрема, предметно-образний, ціннісний та поняттєвий виміри [28, с. 49]. Відтак, поняття може бути складовою концепту та поняттєвому його рівні, але не може ототожнюватися з концептом.

Образний компонент концепту охоплює зорові, слухові, тактильні, нюхові та смакові властивості предметів чи явищ, які зберігаються у людській пам'яті. Натомість, поняттєва сторона концепту – це його фіксованість у мові, його значення, опис та структура, дефініція, а також порівняльні характеристики концепту у співвідношенні з іншими концептами. Нарешті, ціннісна або інтерпретаційна сторона концепту відображає важливу роль його як психічного утворення. Концепт є цінним не лише для однієї людини, але і для всього мовного колективу [9, с. 14].

Розглянуті підходи інтерпретації терміну «концепт» демонструють його багатогранний характер, тому в процесі тлумачення враховуємо його особливості, а саме: досліджуємо концепт як явище, на яке спирається значенням мовного знака, що узгоджується з когнітивним підходом. Визначено, що на

сьогодні всі наявні мовознавчі підходи до трактування поняття «концепт» базуються переважно на лінгвокогнітивному (Є. В. Бондаренко [3], С. В. Дорда [18], А. В. Карпенко [21], В. П. Пліс [34], А. М. Приходько [37]) та лінгвокультурологічному (О. О. Близнюк [4], Т. В. Валюкевич [6], І. О. Голубовська [14], І. Л. Петров [33], О. В. Скобнікова [39], Н. В. Слухай [40]) тлумаченні, поєднуючи усі грані концепту як складного й багатогранного утворення.

Ми вважаємо, що у ракурсі нашого дослідження доцільним є також звернення до різних дефініційних моделей, запропонованих А. Приходьком [37], що застосовуються до наукового визначення терміна “концепт”. Зокрема, розглянемо такі моделі:

1) “концепт – епістемічне утворення”. У основі цієї моделі лежить усвідомлення інформаційних джерел людських знань та досвіду, які постають у вигляді синтезу логічних, когнітивних та гносеологічних аспектів діяльності;

2) “концепт – (психо)ментальне утворення”. Концепт розуміється як продукт людської свідомості, яка виступає у ролі вищої форми відображення дійсності людською психікою;

3) “концепт – (етно)культурне утворення”. Це уявлення про концепт сформоване на основі визнання важливості етнокультури для життя соціальної групи. Концепт розуміється як точка перетину культури та індивідуальних смислів;

4) “концепт – (прагма)регулятивне утворення”. Ця модель базується на інтенціональній природі дискурсивного застосування ментальних сутностей. Враховується здатність ментальних сутностей до регуляції і спрямування комунікативної поведінки, а також до визначення етноспецифічних норм, стереотипів та стратегій спілкування;

5) “концепт – аксіологічне утворення”. Ця дефініційна модель виникла на основі феномену “духовна цінність”, який формується в результаті суб’єктивних

оцінок індивідами морально етичних категорій, таких як добро, любов, краса, справедливість, та їхніх протилежностей: зло, ненависть, потворність, несправедливість та інші[37, с. 46–48].

Такий підхід до визначення концепту демонструє перш за все варіативність його ознак, що зумовлює суб'єктивність його характеру. У свою чергу, через вивчення способів вербалізації концепту можливо розкрити його оцінний характер, що і становить одне із завдань нашого дослідження.

Концепти як ідеальні сутності кодуються у свідомості людини одиницями універсального предметного коду, структура якого включає предметно-образний, чуттєвий компонент. Такий код притаманний всім носіям мови, що зумовлює його універсальність. У такому предметному коді відображений суб'єктивний чуттєвий досвід кожного окремого носія мови, так само, як і мовного колективу в цілому [41, с. 104]. Одиницею універсального предметного коду є образ як найбільш наочна та яскрава частина концепту, яка має образну природу. Такий образ може бути випадковим, він зазвичай має особистісну, індивідуальну природу. Його задача – виконувати, кодуючи, знакові функції [41, с. 105].

У цьому дослідженні концепт розглядається як ментальне утворення, базова одиниця ментального коду людини, а також як результат пізнавальної діяльності як окремої людини, так і суспільства в цілому. Концепт є утворенням, що містить у собі комплексну, енциклопедичну інформацію про той чи інший предмет або явище, відображені в людській свідомості. Також концепт вміщує й інтерпретацію цієї інформації суспільством чи людиною, розкриваючи, таким чином, ставлення суспільної свідомості до позначуваного концептом явища чи предмета.

Концепт є фактом суспільної свідомості, вираженим у мовній формі. Концепт також трактується як одиниця людського знання про світ, що стоїть за семантикою мовного знака [9, с. 14; 10, с. 65]. У лінгвістиці виділяються два основні підходи до трактування змісту концепту, у яких розкриваються

взаємозв'язки мови та культури: лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підходи. Відмінності в цих підходах когнітивної семантики і лінгвокультурології досить умовні та варіативні, здебільшого вони пов'язані з технікою виділення об'єкта дослідження і методикою його опису [15, с. 11].

Прихильники лінгвокогнітивного підходу вважають концепт первинною оперативною одиницею когнітивної семантики – це свого роду, як зазначає О.Г. Косьянова «смысловий ген значення мовного знака» [26]. Крім того, концепт трактується як «квант структурованого знання, що формується в нашій свідомості головним чином на основі перцепції, наочно-чуттєвих образів», як «дискретну змістовну одиницю колективної свідомості, яка відображатиме предмет реального або ідеального світу, що зберігається в національній пам'яті людини у вигляді субстрату», як «одиницю ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості; оперативну змістовну одиницю пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці», як «ментальні освіти, складові категоріальний основу всієї людської діяльності, і перш за все – мови» [26, с. 64].

Лінгвокультурологічні дослідження концепту прагнуть виявити спільні риси та закономірності в тому, як різні культури формують і виражають ментальні образи та уявлення. Вони рухаються від абстрактного поняття до конкретного мовного вираження [7, с. 16]. Когнітивний підхід до вивчення конкретного дискурсу дозволяє розглядати відповідний набір номінативних одиниць як результат когнітивної діяльності автора, що відображає рівень пізнання конкретної наукової галузі, і одночасно як інструмент її розвитку.

За когнітивного підходу продуктивним є вивчення вербалізації поняттєвої частини концепту через з'ясування семантичного наповнення ядерних лексем і їх дериватів [30, с. 57]. Поряд із ним має місце і такий підхід до вивчення мовної представленості поняттєвої компоненти концепту, як реконструкція поняттєвої складової концепту в рамках вертикального контексту [30, с. 56]. Звідси досить

перспективним видається такий підхід до вивчення репрезентації поняттєвої частини в англomовному дискурсі, як звернення до аналізу семантичного наповнення ядерних лексем і їх синонімів з опорою на дані тлумачних словників з подальшим виділенням функціональних ознак цього концепту, розділивши їх на ядерні та периферійні.

Структура концепту складається з кількох взаємопов'язаних елементів: шарів, змісту та компонентів у вигляді концептуальних ознак [12, с. 70]. Будова концепту, на думку вчених, включає образний компонент, інформаційний зміст, а також інтерпретаційне поле (Є. В. Бондаренко [3], А. В. Карпенко [21], В. П. Пліс [34], А. М. Приходько [37]).

Чуттєво-наочний образ, який формується індивідуально на основі особистих переживань і власного досвіду вважається ядром концепту [18]. Образний компонент має двоскладову структуру – він включає перцептивний та когнітивний образи. Образний компонент вміщує зорові, смакові, тактильні, звукові та нюхові образи, тоді як когнітивний (або метафоричний) образ – це когнітивний чуттєво-наочний образ, він наповнює абстрактний концепт конкретним образним змістом, закріплюючи його в універсальному предметному коді мислення [12, с. 70].

Регулярне повторення певної реакції на образ як основу концепту, формує стійку асоціацію, усталену сполучуваність, таким чином виступаючи своєрідним кодом, який закріплюється в свідомості як частина відповідного концепту [1, с. 16]. У ядрі концепту представлені ознаки, функціонально значущі для відповідного типу дискурсу. Повний опис того чи іншого концепту, важливого для певного дискурсу, можливий тільки у процесі дослідження найбільш повного набору засобів його відтворення у певній мові.

Навколо центрального ядра концепту формуються його базові шари, де ознаки вибудовуються послідовно від конкретних до більш абстрактних, рухаючись від центру до периферії. Індивідуальний досвід та культурні

особливості кожного в межах однієї мовної спільноти спричиняють варіативність у розумінні та інтерпретації концепту, хоча загальнонаціональні ознаки, необхідні для ефективної комунікації, залишаються незмінними [27, с. 212].

Інформаційний зміст концепту включає мінімум когнітивних ознак, які визначають найважливіші риси концептуалізованого предмета чи явища. Інформаційне наповнення концепту максимально наближене до словникового визначення його ключового слова [28, с. 49].

Інтерпретаційне поле концепту, у свою чергу, включає когнітивні ознаки, які характеризують та інтерпретують основний інформаційний зміст концепту. Ці ознаки впливають інформаційного змісту, становлячи певне підсумкове знання, або оцінюючи його [12, с. 70–71]. Інтерпретаційне поле – неоднорідне, воно включає шість зон:

- 1) оцінна зона, яка об'єднує когнітивні ознаки, виражаючи загальну, естетичну, інтелектуальну, емоційну оцінку тощо;
- 2) енциклопедична зона охоплює когнітивні ознаки, які характеризують ознаки концепту, засновані на досвіді, знаннях;
- 3) утилітарна зона включає когнітивні ознаки, які передають прагматичне, утилітарне ставлення носіїв мови до денотату концепту. Ця зона включає знання, пов'язані з можливістю їх використання для практичних цілей;
- 4) регулятивна зона включає когнітивні ознаки, які регулюють правила й норми, вказують на те, що потрібно, а що не треба робити у сфері, охопленій відповідним концептом;
- 5) соціально-культурна зона включає когнітивні ознаки, які вказують на зв'язок концепту з культурно-побутовими реаліями життя народу. Сюди входять традиції та звичаї носіїв мови, культурні та мистецькі здобутки народу тощо;
- 6) пареміологічна зона, яка об'єктивується прислів'ями, приказками та афоризмами [17, с. 67].

Інтерпретація окремих концептуальних ознак знаходить відбиток,

наприклад, у використанні висловлювань, які відображають такі оцінки. На відміну від ядра концепту як його базового шару, що містить певний кодувальний образ, інтерпретаційне поле концепта складає його периферію [35, с. 86]. Дослідники у своїх роботах вивчають як ядро концепту, так і його периферію. Ядро та периферію концепту диференціюють, оскільки вони мають різний статус та різні ролі у структурі людської свідомості та процесах мислення [36, с. 104].

На думку низки вчених, метафорична репрезентація концепту схожа за своєю будовою на хмарину, або ж на сніжний комок чи клубок [40, с. 62–63]. Хоча різні типи концептів різняться за своїм змістом та структурою, кожен із них має базовий шар – чуттєвий образ. У якості такого образу можуть виступати смислові ознаки. Наприклад, концепт «автобус» можуть виражати такі ознаки, як: жовтий колір, трясє, часто ламається у дорозі. Концепт «мистецтво» може виражатися ознаками: картини, музика, гра на музичних інструментах, акторське мистецтво тощо. Такий образ є частиною системи умовних знаків або сигналів для передачі, обробки й зберігання інформації. Відповідно, подібна низка образів концепту виступає своєрідним шифром, через який кодується концепт для мисленневих операцій. Відповідно, якщо концепт уявити у вигляді ягоди, то базовий чуттєвий образ буде виступати кісточкою ягоди [35, с. 217].

Базовий образ концепту може вичерпувати його зміст, якщо він виражає конкретні відчуття та уявлення, породження свідомості людей. Більш складні концепти мають додаткові когнітивні ознаки, які нашаровуються на базовий образ, утворюючи його центрально-ядерну зону. Чисельність концептів обумовлює можливість формувати більш незалежні й більш абстрактні шари, які нашаровуються на конкретні, когнітивні шари. Когнітивними ці шари є, оскільки вони відображають певний результат пізнання людиною зовнішнього світу, а отже, вони є результатом процесу когніції. Когнітивні шари утворені за рахунок концептуальних ознак [35, с. 217].

Сукупність базового шару, когнітивних шарів та додаткових ознак і

становить обсяг концепту. Обов'язковим у структурі концепту є базовий когнітивний шар, що містить чуттєво-образне ядро, однак концепт може не мати додаткових чисельних когнітивних нашарувань. Якщо ж такий базовий шар буде відсутній, то концепт не зможе фіксуватися в універсальному предметному кодї як дискретна одиниця мислення, та, відповідно, не може й функціонувати у якості цілісної мисленнєвої одиниці.

Отже, у процесі аналізу концепту ВІЙНА у пропонованій роботі, будемо спиратися на три основні складники концепту: образний компонент, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле. Важливим аспектом функціонування концептів у мові та мовленні є їх метафорична та стилістична складова, яка дозволяє авторам текстів чи висловлювань більш виразно описати те чи інше явище.

1.2. Основні підходи до відтворення лінгвостилістичного матеріалу вихідного тексту при перекладі

Переклад лінгвостилістичних концептів може бути складним завданням, оскільки вони включають у себе поєднання мовних і стилістичних особливостей. Працюючи з концептами, важливо врахувати, що переклад стилістичних концептів є великою мірою суб'єктивним процесом, оскільки різні мови і культури мають власні унікальні стилістичні особливості та нюанси. Для успішного перекладу лінгвостилістичних концептів, насамперед, потрібне глибоке розуміння власних мовних особливостей кожної мови.

Наступним кроком є аналіз та розуміння специфічного концепту, який потрібно перекласти. Важливо визначити його мовні ознаки, семантику, стилістичний відтінок та його контекстуальне вживання. При перекладі лінгвостилістичних концептів треба звертати особливу увагу на еквівалентність стилістичних елементів, що існують у вихідній та цільовій мовах. Застосування

відповідної мовної лексики, граматичних структур і стилістичних засобів може допомогти зберегти стиль та ефект вихідного концепту.

Окрім того, слід зважати на культурні різниці між мовами. Деякі лінгвостилістичні концепти можуть мати унікальне значення або асоціації в одній культурі, а в інших вони можуть не мати еквіваленту. У таких випадках потрібно використовувати контекстуальні підказки, приклади та пояснення, щоб донести сенс та стиль концепту максимально точно.

При перекладі семантичних та лексико-стилістичних одиниць, до яких належать і концепти, необхідно брати до уваги:

1) комплекс взаємопов'язаних чинників, що впливають на процес перекладу, включаючи літературно-лінгвістичні особливості, психологічні аспекти двомовного мислення, мовні норми, ідіоматику, культурні відмінності та взаємодію мови і мислення;

2) психолінгвістичні особливості передачі (декодування) інформації з однієї мови на іншу;

3) соціальну функцію мови, що дозволяє підтримувати комунікацію;

4) характеристики мови як динамічної системи, яка постійно розвивається і в якій мовленнєво-мисленнєва діяльність призводить до формування думки суб'єктом;

5) зв'язок між формою (фонетичним звучанням) і змістом слова;

6) концепцію внутрішньої форми слова, особливості мови як знакової системи (з урахуванням позицій структуралізму) і як абстрактну здатність і функцію суб'єкта;

7) глибинний зміст тексту, який безпосередньо не висловлюється у зовнішній промові [22, с. 210].

Виходячи з поглядів Л. С. Виготського, А. А. Потебні та інших дослідників, слова-імена, слова-поняття і слова-символи можна вважати фундаментальними одиницями мови, які формують основу наших думок. Саме ці слова, на думку

психолінгвістів, є носіями цілісного значення і відіграють ключову роль у процесі мислення. Аргументи на підтвердження цього твердження можна знайти в працях зазначених авторів і сформулювати наступним чином:

- слова-імена, слова-поняття та слова-символи є фундаментальними одиницями, які лежать в основі як мовної системи, так і процесів мислення. Вони концентрують у собі різноманітні характеристики предметів, явищ і понять, виражаючи їх у мовній формі;

- функціональна роль слів визначається контекстом спілкування, тому їх можна розглядати як одиниці, що мають як лінгвістичні, так психологічні властивості;

- з психологічної перспективи, слово є фундаментальною одиницею, яка лежить в основі як мови, так і мислення, і слугує найменшою неподільною частинкою комунікації;

- семантичні одиниці складають основні смислові, неподільні елементи думки, основу, яка утворює сенс письмового висловлювання;

- слова-імена, слова-поняття і слова-символи – це найменші неподільні одиниці мови, які є основою для побудови будь-якого висловлювання;

- семантичні одиниці, як носії лексичного значення, відіграють ключову роль у процесах кодування та декодування інформації, забезпечуючи взаємодію між мовою і мисленням. Вони слугують інструментом для опису, класифікації та узагальнення явищ дійсності, а також для вираження емоцій, оцінок та відношень [5, с .112].

Зокрема, такі концепції можуть бути застосовані для вирішення проблем перекладу військово-аналітичних текстів, присвячених питанням війни. Військова термінологія є особливим різновидом мови, орієнтованим на професійне спілкування, і який характеризується динамічною лексичною системою, яка має складну структуру, побудовану за принципом семантичного

поля з чітко визначеним центром (термінологією) та периферією (жаргонізмами, розмовною лексикою), що відображає динаміку розвитку цієї мовної системи[11].

Концепти у текстах публіцистичного, ділового, аналітичного типів дискурсу часто реалізуються у тексті за допомогою термінів та термінологічних сполучень. У таких типах текстів рідше зустрічаються художні звороти чи метафоричні словосполучення, однак вони насичені різними типами термінів. Багатозначність термінів створює значні труднощі при їхньому тлумаченні та перекладі, оскільки правильне розуміння залежить від контексту. За критеріями складності інтерпретації та перекладу терміни, які вживаються в офіційних військово-аналітичних звітах, діляться на три групи:

1. Терміни, які відображають реалії іноземної дійсності, відповідають українським реаліям, до прикладу: *field hospital* – польовий госпіталь, *chief of staff* – начальник штабу. Розуміння та переклад такого роду термінів не викликає значних труднощів. Існують такі можливі варіанти перекладу:

а) досить часто українські відповідники англійських термінів є інтернаціоналізмами, тобто словами, що мають схожу форму і значення в різних мовах, наприклад: *army* – армія, *division* – дивізія;

б) існують випадки, коли українські відповідники англійських термінів мають самостійне походження, як-от *company* – рота, *rifle* – рушниця;

в) багатокomпонентні англійські терміни мають прямі відповідники в українській мові на рівні окремих компонентів і перекладаються за принципом компонентного перекладу, наприклад: *antitank artillery* – протитанкова артилерія, *recoil brake* – гальмо відкоту;

г) загальне значення англійських та українських термінів може збігатися, навіть якщо їхні складові частини різні, напр.: *field equipment* – похідне спорядження, *flame thrower* – вогнемет [25, с. 58].

2. Терміни, що відображають особливості інших країн і не мають точних аналогів в українській мові, але мають загальноприйняті українські відповідники,

напр.: *Air National Guard* – національна гвардія ВВС, *Territorial Army* – територіальна армія, вони легко перекладаються шляхом підбору схожих за значенням українських слів. Наприклад, *fire base* можна перекласти як «вогнева група», виходячи з контексту, а *classified information* – як секретні відомості. Тобто, значення таких термінів часто можна зрозуміти, аналізуючи їхні складові частини, а контекст відіграє вирішальну роль у перекладі таких термінів, допомагаючи зрозуміти їхнє загальне значення на основі окремих складових.

3. Терміни, що позначають реалії, відсутні в українській дійсності, і для яких не існує прямих українських відповідників (напр.: *alert hangar* – ангар вильоту по тривозі), потребують особливої уваги при перекладі. Як зазначає Л.О.Ярова, правильне відтворення таких термінів часто вимагає детального аналізу їхньої структури [44, с. 235]. Для перекладу термінології, що належить до цієї групи використовуються такі методи:

а) дескриптивний спосіб перекладу англійського терміна, напр.: *attack problem* – тактичне завдання з ведення наступального бою, *prone position* – позиція лежачи;

б) калькування, напр.: *general staff* – спільний штаб, *minefield* – мінне поле;

в) транслітерація (повна або часткова), напр.: *battery* – батарея;

г) транслітерація + переклад, напр.: *chief mastersergeant* – головний майстер-сержант;

д) транскрибування, напр.: *ensign* – енсін, *captain* – кептен;

е) транскрибування + переклад, напр.: *warrant officer* – уорент-офіцер.

Під час відтворення таких термінів перекладача має на меті знайти відповідник англійського терміну і передати його буквально, часто обираючи неадекватний спосіб перекладу, зокрема, калькування, що може призвести до неправильного віднесення терміна до однієї з вищевказаних груп [38, с. 110].

При перекладі слід звертати увагу на те, як термін використовується в конкретній ситуації, в певному контексті. Наприклад, при віднесенні терміна *battalion* до такого роду військ як піхота, він відтворюється способом транскодування із значенням «батальйон», але при його віднесенні до такого роду військ як артилерійські війська, цей термін має значення «дивізіон» тощо.

Варто також брати до уваги категорія множини при перекладі, що може впливати на правильне тлумачення терміну. Наприклад, форма однини іменника *defense* має відповідник в українській мові «оборона», а форма множини цього ж іменника *defenses* має схоже, але не ідентичне значення «оборонні споруди».

Українські дослідники в галузі перекладознавства виокремлюють такі способи відтворення термінів:

- відбір лексичного еквівалента, бесперекладного запозичення (транскодування);
- калькування;
- трансформаційний переклад;
- декриптивний переклад / експлікація/ інтерпретація [22, с. 210].

Втім, характерними рисами офіційно-ділового стилю є не тільки вживання певного типу лексичних засобів, але також і специфічні особливості граматики, синтаксису, що зумовлює важливість правильного відбору перекладацьких прийомів, направлених на переклад таких мовних особливостей і труднощів. Так, до граматичних прийомів перекладу відносять:

1. Членування речення – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення вихідного тексту в цільовому тексті перетворюється на дві та більше предикативні структури.

2. Об'єднання речень – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура вихідного тексту перетворюється у цільовому тексті шляхом з'єднання двох і більш простих речень в одне складно-підрядне чи суладно-сурядне речення.

3. Граматичні заміни (члена речення, частини мови, форми слова). Граматична заміна – це таке перетворення, при якому граматична одиниця в оригіналі замінюється на одиницю в мові перекладу з іншим граматичним значенням.

І.В.Корунець зазначає також такі лексичні прийоми перекладу, як розширення, переміщення та вилучення того чи іншого слова або словосполучення, фрази. Додавання (розширення) полягає у використанні в перекладі додаткових лексичних одиниць для передачі імпліцитних, тобто лінгвістично не виражених, елементів змісту вихідного тексту. Вилучення (скорочення) – це опущення при перекладі семантично надлишкових слів, значення яких несуттєве або легко відновлюються в контексті. Ще одним поширеним прийомом під час перекладу є перестановка слів або словосполучень, коли найближчий відповідник з мови оригіналу переноситься в інше місце в перекладеному реченні, тобто змінюється порядок слідування одиниць перекладу в порівнянні з порядком слідування одиниць в тексті перекладу [25, с. 210–215].

Крім того, в своїй перекладацькій діяльності перекладач може застосовувати лексико-семантичні заміни. Лексико-семантична заміна – це спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом використання в перекладі одиниць мови перекладу, значення яких не збігаються зі значеннями вихідних одиниць, але можуть бути виведені з них контекстуально за допомогою логічних перетворень певного типу. До лексико-семантичних замін належать:

- генералізація – заміна одиниці вихідної мови, що має більш вузьке значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням;
- конкретизація – лексико-семантична заміна одиниці вихідної мови, що має ширше значення, одиницею мови перекладу з вужчим значенням;
- логічна синонімія – передбачає заміну слова або словосполучення з вихідної мови на його найближчий відповідник у мові перекладу, який підходить за змістом для даного контексту;

– модуляція (смісловий розвиток) – прийом перекладу, який передбачає заміну слова або словосполучення з вихідної мови на таке, значення якого логічно випливає зі значення оригіналу [5, с. 66].

Важливо розрізняти прийоми конкретизації та логічної синонімії, тому що це два різні прийоми перекладу. При конкретизації перекладач використовує вужче поняття, яке є частиною ширшого значення слова в оригіналі. Натомість при логічній синонімії обидва значення рівноцінні, але їхня взаємозамінність обмежена конкретним контекстом.

Крім того, на думку І.В.Корунця, перекладач може використовувати такі лексико-граматичні прийоми:

- антонімічний переклад – це заміна стверджувальної форми оригіналу на негативну форму в перекладі або навпаки (негативної на стверджувальну), причому відбувається заміна лексичної одиниці вихідної мови на одиницю мови перекладу з протилежним значенням, однак значення усього висловлення зберігається;

- експлікація – заміна лексичної одиниці вихідної мови словосполученням, що більш-менш повно пояснює її значення мовою перекладу;

- компенсація – це спосіб перекладу, при якому елементи сенсу, втрачені при перекладі одиниці вихідної мови в оригіналі, передаються у тексті перекладу будь-яким третім засобом, причому не обов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [25, с. 210–215].

Військово-аналітичний дискурс відноситься більшою мірою до офіційно-діловий стилю мовлення, який характеризується точністю і відсутністю амбівалентності, де мінімізується можливість будь-якого вільного тлумачення. Саме тому переклад ділової документації має бути максимально точним і не допускати жодних неоднозначностей. Тому основні вимоги до такого перекладу такі:

1) точність (у перекладі мають бути наявні усі положення оригіналу);

- 2) стислість (у перекладі усі положення оригіналу повинні бути викладені стисло);
- 3) ясність (переклад має бути не лише стислим, а й зрозумілим і ясным);
- 4) літературність (цільовий текст має відповідати загальноприйнятим нормам літературної мови перекладу) [25, с. 15].

Окрім цих вимог, які цілковито залежать власне від самого функціонального стилю офіційно-ділової комунікації, не можна оминати увагою й такі загальні вимоги до тексту перекладу, як його адекватність та еквівалентність.

Головна мета перекладу – це максимально точне відтворення оригінального тексту іншою мовою, щоб читач чи слухач, який не володіє мовою оригіналу, отримав повне уявлення про його зміст. Переклад відрізняється від переказу чи адаптації тим, що він передбачає точне, повне і вірне відтворення оригіналу [38, с. 120].

Якість перекладу безпосередньо залежить від того, наскільки добре перекладач розуміє контекст оригіналу, та його здатності правильно та повно передати позначення речей, про які йдеться в оригіналі, а також пов'язаних із ними образів. Це означає, що він повинен мати певний обсяг фонових знань про культуру, історію та суспільство країни, мовою якої написаний текст. Ці знання дозволяють точно передати не лише слова, а й підтексти та культурні нюанси. При цьому, не має значення, як саме перекладач отримав ці знання: чи здобув шляхом прямого знайомства з іншомовною культурою, чи отримав їх з книг або інших джерел [44, с. 235].

Загалом, переклад концептів військово-аналітичного дискурсу є складною справою, яка потребує від перекладача не лише професійних знань, але й широкого кругозору. Значною проблемою, з якою зустрічається перекладач при перекладі таких текстів може стати спеціальна термінологія та стилістичні особливості. Шляхом отримання точного перекладу, який передавав би не лише

форму, але також і зміст, прагматичні та імпліцитні елементи висловлювання є урахування принципів еквівалентності та адекватності перекладу.

1.3. Особливості функціонування концептів у військово-аналітичному дискурсі

Працюючи з перекладом військово-аналітичних текстів, слід ознайомитися з їх особливостями та їх місцем у структурі військового дискурсу. Дискурсивні дослідження вже досить довгий час лишаються одним із пріоритетних напрямків лінгвістичних студій. Дискурс розглядається вченими як сукупність текстів певної комунікативної спрямованості. А.П.Мартинюк розуміє дискурс як «ситуативно обумовлену інтерсуб'єктну мовленнєво-розумову діяльність, спрямовану на взаємну орієнтацію у життєвому просторі на основі надання мовній формі семіотичної значущості» [32, с. 11].

Згідно з Ф. С. Бацевичем, дискурс є одним із видів комунікативної діяльності, що взаємодіє із мовним потоком та має різні форми (усна, письмова, паралінгвальна). Він відбувається у межах певного каналу спілкування та підпорядковується стратегіям і тактикам спілкування. Дискурс є синтезом когнітивних, мовних та немовних чинників (соціальних, психічних, психологічних тощо), які визначаються контекстом «форм життя». Цей контекст впливає на тематику спілкування та має на меті створення різноманітних мовних жанрів [2, с. 34]. У своєму дослідженні вважаємо таке трактування терміну «дискурс» таким, що охоплює основні його аспекти, і дотримуємось такого визначення.

Дослідники на сьогодні виокремлюють найрізноманітніші типи та підтипи дискурсів. Зокрема, говорять про публіцистичний дискурс (у рамках якого можуть виділяти газетний дискурс, дискурс Інтернет-ЗМІ, дискурс «жовтої преси» та ін.), кінодискурс, театральний дискурс, освітній, юридичний, художній

та інші типи дискурсів. Часто ці типи дискурсів можуть перетинатися, як наприклад публіцистичний дискурс можна класифікувати також за тематикою чи аудиторією, на яку розраховані тексти – дискурс модних журналів, дискурс спортивних новин, дискурс кримінальних хронік, дискурс «дитячої» чи «жіночої» періодики тощо.

Одним із найбільш активних та популярних у XXI ст. типів дискурсу є військовий дискурс, який охоплює сукупність текстів, що стосується військової діяльності та військової справи. Активність цього типу дискурсу обумовлена зростанням загроз військового протистояння та виникнення все нових військових конфліктів у різних точках світу. Зокрема, війна в Україні починаючи з 2014 р. привертає увагу політиків і політологів, військових оглядачів та аналітиків, журналістів, дослідників. Висловлювання та тексти, що продукуються у рамках опису військових дій, і складають військовий дискурс.

Військовий дискурс – це система сприйняття та передачі інформації, що має відношення до військових дій. Вона складається із набору концепцій, що відображають уявлення про реальні та уявні об'єкти, явища та їх взаємодію в контексті військового протистояння. Військовий дискурс передбачає раціональну та емоційну оцінку цих елементів [24]. Він також включає спеціальну мову, що використовується для спілкування членів військової спільноти між собою та з іншими людьми в різних ситуаціях взаємодії та протидії. Основу цієї системи становлять військові концепти, виражені у військових термінах та їх неофіційних варіантах, таких як професіоналізми та жаргонізми. Ці терміни використовуються для вказівки на семантичні та формальні відносини між термінами у тексті, а також в рамках мовної системи загалом.

Військова лексика включає особливий прошарок лексичних одиниць, оскільки вона обслуговує особливу галузь людської діяльності – організацію збройних сил, оперативно-тактичне мистецтво, зброю і т. д. Військова лексика може бути загальноновживаною і виступати засобом соціально-мовної

характеристики. У складі військової лексики виділяють військові терміни і військово-побутову лексику. Військові терміни – це слова або словосполучення, які відповідають поняттям військової справи, тоді як військово-побутова лексика є перехідним явищем між військовою термінологією і загальноживаним словником [5, с. 11].

Л. О. Ярова розглядає військові терміни з позицій словотвору і перекладу. Дослідниця вважає, що для військових текстів характерним є їх велика насиченість відповідною термінологією, що відноситься до професійної військової мови [44, с. 45]. Переклад військової термінології сьогодні є одним з найактуальніших викликів перекладу в галузі військового перекладу.

Військові терміни мають такі способи словотворення :

- афіксація (*rocketeer* – ракетник),
- основокладання (*warhead* – боєголовка),
- конверсія (*to mortar* – вести мінометний обстріл),
- абрєвіація (*copter* – вертолітний безпілотник, *ROAD (Retired on Active Duty)* – пенсіонер на дійсній військовій службі, *EAGLE (Elevation Angle Guidance Landing Equipment)* – обладнання для автоматичної посадки з наведенням по куту місця),
- перенесення значення (*diesel* – дизельний двигун),
- зміна значення (*acquisition* – виявлення цілей),
- розширення значення (*to land* – робити посадку на будь-яку поверхню),
- звуження значення (*cruiser* – крейсер),
- запозичення з інших областей науки і техніки (*pin, strut*), з інших мов (*bunker*).

Військові терміни характеризуються полісемантичністю. Наприклад, термін *security* має декілька значень у війському дискурсі – безпека, охорона, забезпечення, бойове забезпечення, контррозвідка тощо.

У мові бойових документів знаходиться й спеціальна військова фразеологія – змінно-стійкі та стійкі словосполучення, які нечасто використовуються в літературній мові, але використовуються у військовому дискурсі. Наприклад, *mayday* – термін для передачі сигналу лиха засобами головного радіоелектронного зв'язку, *general alarm* – команда «Загальна тривога!»

На думку Л. О. Ярової, морфологічною особливістю військової термінології є переважання іменників, оскільки основна функція військового терміна – номінативно-дефінітивна, тобто назва і визначення спеціального поняття, що регламентується в певних межах дефініцією [44, с. 235]. Військові терміни формують широке коло деривативів. Наприклад, деривативом є термінологічне словосполучення *one-striper* у значенні «капрал, чий ранг позначений однією смужкою». Особливістю цього процесу деривації є те, що афікс приєднується до одиниць, які є складнішим за структурою, ніж саме слово [1, с. 33].

Унікальність військових операцій полягає в їх проведенні в небезпечних умовах, де життя військового колективу та успішне виконання бойового завдання залежать від швидкості, точності та правильності дій. У такій сфері, особливості мовлення включають стислість, лаконічність, максимальну чіткість та точність, що мінімізують будь-яку можливість двозначності. Ці особливості виявляються у застосуванні стандартних фраз та виразів, особливо у писемному військовому дискурсі, який регламентує військові операції, такі як команди, бойові документи (накази, звіти тощо), настанови, інструкції, статuti тощо. У військовому дискурсі, кожне слово вживається не тільки для пояснення, але й для переконання [42, с. 115].

Дослідники відзначають особливості, притаманні воєнному та мілітарному дискурсу. Зокрема, їхня актуальність стійка у часі, з наявністю властивого колориту для кожного періоду. Варто також відзначити, що цей дискурс заповнений маскулінною семантикою, оскільки військова служба та участь у

бойових діях вважалися проявом мужності. Військовий дискурс тісно пов'язаний з іншими суміжними формами дискурсу, такими як військово-політичний та військово-патріотичний. Це спостерігається також на лінгвістичному рівні через використання метафоричних моделей, які можна зустріти, наприклад, у спортивному дискурсі [43, с. 276].

Військовий дискурс не є однорідним. Він може включати у себе як військову документацію, так і безпосереднє спілкування військовослужбовців, а також медійні та аналітичні огляди військових подій. Саме останній тип текстів можна виокремити у військово-аналітичний підтип військового дискурсу.

Військово-аналітичний дискурс поєднує у собі риси військового та аналітичного типів текстів. Аналітичний дискурс – це різновид мовної діяльності, основною одиницею якої є аналітичний текст. Лінгвістичні та лінгвостилістичні особливості аналітичних текстів зумовлені аналітичним методом відображення дійсності, механізмами соціального орієнтування, а також соціокультурними факторами. Аналітичний текст є особливим типом тексту; він має такі типологічні характеристики: суб'єктивність авторської позиції, аналітичні методи викладу (індукція / дедукція, аналіз / синтез), доказовість аргументації, експресивність та оціночність. Прагматична мета аналітичного тексту полягає в інтерпретації та аналізі подій.

Відповідно, військово-аналітичний дискурс становить собою аналітичний текст, присвячений інтерпретації та аналізу військових подій, ситуації на лінії фронту. Сучасний англomовний військово-політичний дискурс здебільшого має також ознаки інформаційного дискурсу та реалізується через мас медійні ресурси, соціальні мережі, мережу Інтернет тощо. Такий тип дискурсу містить також ознаки військового дискурсу, оперує відповідними поняттями і категоріями, термінологією. Відтак, на базі військово-аналітичного дискурсу може втілюватися мовна репрезентація концепту ВІЙНА.

Висновки до Розділу 1.

Термін «концепт» розглядається з позицій лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, філософії, психології тощо. В нашу дослідженні дотримуємось визначення концепту як ментальне утворення, базова одиниця ментального коду людини, а також як результат пізнавальної діяльності як окремої людини, так і суспільства в цілому. Структура концепту складається з ядра та периферії. Ядро концепту є його базовим шаром, що містить певний кодувальний образ та основні когнітивні ознаки концепту; периферія концепту – це неоднорідне інтерпретаційне поле концепта, до якого входять когнітивні ознаки, які характеризують та інтерпретують основний інформаційний зміст концепту.

Переклад концептів є складним завданням, яке потребує від перекладача високої лінгвістичної та перекладької компетенції, а також широкого кругозору. Значною проблемою, з якою зустрічається перекладач при перекладі мовної репрезентації концептів може стати спеціальна професійна термінологія, стилістичні особливості певного виду дискурсу тощо.

Військово-аналітичний дискурс розглядаємо як систему сприйняття та передачі інформації, що має відношення до військових дій, що включає, насамперед, військові терміни, а також професіоналізми і жаргонізми. Військово-аналітичний дискурс, який ж матеріалом дослідження, відноситься до офіційно-ділового жанру, а тому характеризується точністю, лаконічністю, стислістю, максимальною чіткістю та прагненням до уникнення двозначності.

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ ВІЙНА В АНГЛОМОВНОМУ ВІЙСЬКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Структура концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі

Для вивчення концептів використовується система дослідницьких процедур, спрямованих на розкриття змісту та структури концептів, смислового потенціалу концептів у тій чи іншій культурі. Існують різні підходи до аналізу концептів, різні способи їхнього опису, засновані на використанні різного дослідницького матеріалу.

Виділяють три основні джерела, що використовуються для дослідження та аналізу концептів: словниковий матеріал, текстовий матеріал (дані про функціонування слів-репрезентантів концепту в текстах) та експериментальний матеріал (дані психолінгвістичних експериментів). У низці досліджень, присвячених вивченню того чи іншого концепту, у центрі уваги перебуває основна лексична реалізація концепту – так зване ключове слово [46, с. 228].

Ключове слово зазвичай визначається за такими критеріями, як багатозначність та висока частотність вживання. Крім того, в інших роботах дослідники часто аналізують групи слів, пов'язаних з концептом, наприклад, синонімічні ряди, лексико-семантичні поля, групи однокорінних слів. При цьому ключове слово служить відправною точкою для побудови таких груп. Незалежно від того, чи фокус на одному слові, чи на цілій групі слів, загальний підхід до дослідження залишається незмінним, як і методологічний інструментарій.

Конкретні методичні прийоми, за допомогою яких здійснюється дослідження концептів:

1. Виявлення семного складу ключового слова. Аналізуються тлумачення базової лексичної репрезентації концепту у різних тлумачних словниках. До словникових матеріалів можуть додаватися приклади з різних текстів, які дозволяють іноді скоригувати словникові тлумачення. Нерідко дослідники звертаються також до діахронного аналізу: залучають етимологічні дані, відомості про розвиток та становлення значення ключової лексеми [45, с. 34].

2. Аналіз лексичних парадигм різного обсягу та типу, що вербалізують певний концепт:

а) синонімічного ряду ключового слова. Такий аналіз дозволяє акцентувати диференціальні ознаки концепту, які розкриваються у порівнянні ключової лексичної репрезентації з близькими за значенням словами [45, с. 56];

б) лексико-семантичного, лексико-фразеологічного, асоціативно-семантичного поля ключового слова. Застосуванні такого методу передбачає підбір синонімів, антонімів, гіперонімів ключового слова, окреслення ядра і периферії поля [46, с. 228].

3. Аналіз лексичної сполучуваності слів-резентентів концепту, об'єктом якого виступають мовні (стерті) метафори, образний характер яких втрачений з часом [46, с. 34].

4. Дослідження концептів у різних типах дискурсу, яке вважається найефективнішим у зв'язку з самою динамічною і соціальною природою дискурсу.

Велика кількість досліджень концептів застосовують декілька зазначених вище методів одночасно. Хоча підстави такого комплексного підходу часто не розкриваються, він може бути пов'язаний із інтерпретацією концепту як «кванту знань», різні ознаки якого можуть експлікуватися у мові та мовленні. Відтак, комплексний опис мовних репрезентацій концепту та його функціонування в тексті дозволить найповніше відобразити зміст і структуру концепту.

У цьому дослідженні застосовуємо дефініційний, компонентний, контекстуальний аналіз концепту ВІЙНА, а також лексико-семантичний, стилістичний, кількісний аналіз засобів вербалізації концепту на матеріалі текстів англomовного військово-аналітичного дискурсу.

Дефініційний аналіз є початковим етапом концептуального аналізу концепту ВІЙНА. Дефініційний аналіз передбачає поділ значення слова на семи, що дає змогу сформулювати певний набір ознак досліджуваного концепту. Словникові дефініції можна вважати достовірним джерелом інформації про змістову структуру слова. Зокрема, різні типи тлумачних словників подають різні за обсягом та змістом дефініції, пропонуючи узагальнене поняття про означуване.

Для визначення семантем номінативної лексеми «війна» аналізуємо її дефініції в одномовних словниках «Академічний тлумачний словник української мови» (АТСУМ), «Великий тлумачний словник сучасної мови» (ВТССМ); а також в англomовних словниках «Cambridge Dictionary» та «Merriam-Webster Dictionary». Зокрема, відповідно до Академічного тлумачного словника української мови (АТСУМ), слово «війна» означає *«організована збройна боротьба між державами, суспільними класами тощо»* [49]. Великий тлумачний словник сучасної мови (ВТССМ) також розглядає переносне значення лексеми «війна»: *«стан ворожнечі між ким-небудь; суперечка, сварка з кимсь; боротьба»* [50].

Звернемося також до дефініційного аналізу лексеми «war» в англійській мові. Зокрема, відповідно до «Cambridge Dictionary», слово «war» має значення *“armed fighting between two or more countries or groups, or a particular example of this”* [51]. Відповідно до «Merriam-Webster Dictionary», слово «war» означає *“1) a state of usually open and declared armed hostile conflict between states or nations; 2) a period of such armed conflict; 3) the art or science of warfare; 4) obsolete: weapons and equipment for war; 5) archaic: soldiers armed and equipped for war; 6)*

a state of hostility, conflict, or antagonism; 7) a struggle or competition between opposing forces or for a particular end” [52].

Порівнюючи дефініції поняття «війна / war» в українській та англійській мовах, виокремлюємо такі семи, що входять до змісту цього поняття: укр. «боротьба», «збройна боротьба», «стан ворожнечі»; англ. «armed fighting», «armed hostile conflict», «a struggle or competition». Також до складу англійських дефініцій поняття «war» входять такі семи, як «warfare», «weapons and equipment», «soldiers», «hostility», «conflict», «antagonism», «opposing forces».

Відповідно до дефініційного аналізу, поняття війни в англійській мові включає у себе кілька семантичних блоків:

«STRUGGLE / БОРОТЬБА», виражений також лексемами *fighting, conflict, hostility, antagonism* та ін.;

«WAR PARTICIPANTS / УЧАСНИКИ ВІЙНИ», а саме: *soldiers, forces, countries, groups* тощо;

«MEANS OF WAR / ЗАСОБИ ВІЙНИ», куди входять: *warfare, weapons, equipment* та ін.

Одним із методів дослідження імені концепту є компонентний (семний) аналіз, який спирається на ідею про те, що семантична структура слова є ієрархією певним чином організованих семантичних компонентів [41, с. 105]. Відтак, саме компонентний аналіз можна вважати відправною точкою концептуального аналізу.

Семи – це абстрактні, ідеальні одиниці значення, які втілюються у словах і визначаються в дефініційних статтях тлумачних словників. Зміст компонентного аналізу полягає в тому, щоб розкласти значення слова на ці найменші смислові одиниці.

Згідно з класифікацією сем, запропонованою сучасними дослідниками, слід виокремлювати такі компоненти (типи сем):

1) класеми – семи, які мають значення частини мови;

2) гіперсеми – семи, які передають узагальнене денотативне значення, саме вони мають найбільше смислове навантаження, вписуючи концепт у глобальну когнітивну структуру;

3) гіпосеми – семи, які вміщують уточнююче конотативне значення, подають диференційну ознаку і позначають місце концепту у когнітивній структурі [13, с. 104].

Опираючись на вище запропоновану класифікацію сем та на основі здійсненого дефініційного аналізу лексеми «war», у структурі однойменного концепту можна виокремити дві класеми: «*struggle*» та «*fighting*». Відповідно до «Merriam-Webster Dictionary», лексема *struggle* трактується як “1) *to make strenuous or violent efforts in the face of difficulties or opposition*; 2) *to proceed with difficulty or with great effort*” [52]. Лексема *fighting* трактується у тому ж словнику таким чином: “1) *designed, intended, or trained to fight in combat*; 2) *fit to fight*; 3) *having or showing a readiness to fight*” [52]

Відповідно, гіперсемами концепту ВІЙНА / WAR на основі класеми можна вважати слова «*effort*», «*opposition*», «*combat*». Відтак, на основі дефініційних статей словників, домінантними семами є такі: «*struggle*», «*fighting*», «*combat*», «*opposition*».

У рамках дослідження виникає необхідність відбору та аналізу номінативних одиниць на позначення концепту ВІЙНА / WAR за допомогою контекстуального методу. Відповідно до Ю. О. Арешенкова, методика контекстуального аналізу є найбільш актуальною у межах системно-функціонального підходу [1, с. 20]. Згідно цього методу дослідження мовні одиниці вивчають в складі мовленнєвого контексту, а також враховують ситуативно-мовленнєвий та етнокультурний контексти.

Вивчення текстів англомовного військово-аналітичного дискурсу показало, що до структури концепту ВІЙНА / WAR можна віднести також такі семантичні блоки:

ВІЙСЬКОВІ ДІЇ / MILITARY ACTIONS: *fighting, a series of strikes, air strikes and shelling, armed violence, drone and missile attacks, air raid alert* та ін.;

НАСЛІДКИ ВІЙНИ / THE CONSEQUENCES OF THE WAR: *civilian fatalities, military casualties, deaths, combat losses, damage* та ін.

УЧАСНИКИ БОЙОВИХ ДІЙ / PARTICIPANTS OF WARS: *forces, troop concentrations and bases, military headquarters, military airfield, pro-Ukrainian militias* та ін.;

ЗБРОЯ / WEAPON: *air defense equipment, S-400 air defense launchers, an air defense control point, bomber, ballistic missiles* та ін.

Наведені приклади контекстуального представлення концепту ВІЙНА / WAR у рамках англomовного військово-аналітичного дискурсу можна віднести до периферії у структурі цього концепту. Відповідно, ядром концепту виступають домінантні семи «struggle», «fighting», «combat», «opposition». До периферії концепту належать мовні засоби, що репрезентують виокремлені семантичні групи, які розкривають зміст концепту ВІЙНА у військово-аналітичному дискурсі сучасної англійської мови.

2.2. Мовна репрезентація концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі

Вивчаючи лінгвістичні особливості представлення концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі, слід звернутися також і до аспектів його мовної репрезентації на основі аналізу статей аналітичних джерел, які описують події російсько-української війни та її наслідки.

Зокрема, на мовному рівні можна виокремити лексику за частиномовною ознакою. Зокрема, широкий корпус лексики на позначення концепту ВІЙНА / WAR становлять іменники, які називають військові дії та наслідки війни, види озброєнь, учасників військових дій та осіб, що зазнають впливу війни, наприклад:

shelling, alert, violence, forces, troops, refugees та ін. Окрім того, номінативну функцію у текстах військово-аналітичного дискурсу може виконувати така форма дієслова англійської мови, як Participle II (*displaced, deported*). Ця форма відповідає дієприкметнику в англійській мові та позначає стан предмету чи об'єкту. Дієприкметники *displaced, deported* використовуються на позначення статусу цивільних осіб, на яких вплинула війна:

“For instance, while recording large-scale evacuations of civilians, we cannot track the everyday trickle of displaced people leaving or returning individually” (ACLEDE, 2024).

Окрім дієприкметників корпус лексичних засобів на позначення війни та її наслідків представлений також і дієсловами, наприклад: *advance, intensify, conduct, struck, cause damage, target with explosives, injure, kill, wound, damage, destroy* та ін. Зокрема, такі слова як *advance, intensify, conduct* використовуються для опису ходу бойових дій, наприклад:

“Russian forces advanced to the outskirts of Chasiv Yar and towards Ocheretino, northwest of Avdiivka, in the Donetsk region. Fighting also intensified near Robotyne in the Zaporizhia region and Bilohorivka in the Luhansk region” (ACLEDE, 2024).

Аналізуючи наведений уривок, слід відмітити також використання значної кількості власних назв, які номінують населені пункти (*Chasiv Yar, Ocheretino, Avdiivka, Donetsk region, Robotyne, Zaporizhia region, Bilohorivka, Luhansk region*). Описи бойових дій та руху військ, просувань військових формувань на тому чи іншому тактичному напрямку на мовному рівні супроводжуються також використанням прийменників місця *towards, near*, іменників *outskirts, northwest*, які описують географічне положення чи місцевість у зоні бойових дій.

Розглянуті дієслова, які виступають мовними маркерами концепту ВІЙНА / WAR у текстах військово-аналітичного дискурсу, включають також значну кількість слів з семантикою руйнувань, шкоди: *injure, kill, wound, damage, destroy* та ін.

Окрім іменників, дієслів та дієприкметників, у військово-аналітичному дискурсі також використовуються прикметники на позначення війни, її учасників чи наслідків, наприклад:

“Though life-saving, the disruption it causes is enormous” (ACLED, 2024).

У цьому реченні використовується прикметник *enormous*. Окрім того, у текстах військово-аналітичного дискурсу використовуються прикметники *formidable, weighty, threatening, large-scale, terrible* та ін.

На лексичному рівні можна відмітити також використання у текстах військово-аналітичного дискурсу числівників для конкретизації фактичного матеріалу, наприклад:

In Donetsk region, the SMM recorded more ceasefire violations, including about 120 explosions, compared with the previous 24 hours (about 70 explosions).

Використання числівників дуже важливе у текстах військово-аналітичних звітів, оскільки, будучи джерелом довідкової інформації, засобом фіксування важливих фактів у ході ведення бойових дій, звіт повинен включати конкретику (точний час, кількісні показники). Окрім числівників засобом забезпечення точності у звітах є використання лексики на позначення географічних координат, наприклад: *from south-east to south-west, 57 km north-east of Donetsk* тощо. Конкретику та точність у тексти звітів додає також використання власних назв, наприклад, назв географічних об'єктів (*Zaitseve and Horlivka, Donetsk, Staromykhailivka*), а також назви спеціальних постанов, операцій і т. д. (наприклад, *the Framework Decision of the Trilateral Contact Group*).

Загалом, лексичні засоби, спрямовані на конкретизацію важливої фактичної інформації у текстах звітів можемо класифікувати за групами інформації, про яку вони повідомляють у тексті. Представимо ці засоби у вигляді наступної таблиці (табл. 2.1.):

Таблиця 2.1.

Лексичні засоби на вираження фактичної інформації у текстах

Категорія	Приклади
Лексика на позначення часових показників	<i>On the evening of 26 August, 3 March 2016, the previous 24 hours, on the morning of 2 September, 19:30</i>
Лексика на позначення відстані та географічних координат	<i>1-4 km, 15 km north of Donetsk, 100 m south of the bridge, 3-3.5 km at directions ranging from east-north-east to south-south-east, 16 km north-east of Luhansk</i>
Лексика на позначення місця	<i>Kherson, Odessa, Lviv, Ivano-Frankivsk, Kharkiv, Dnipro, Chernivtsi and Kyiv, Donetsk region, Svitlodarsk, Stanytsia Luhanska, Zolote, Luhansk and Petrivske і т.д., а також адреси – 101 Lenina Street</i>
Лексика на позначення кількості	<i>36 undetermined explosions, about 100 projectiles, 70 shots і т.д.</i>
Лексика на позначення номера та серії зброї	<i>2S5 Giatsint-S, 152 mm, 2A36 Giatsint-B, 152 mm, MT-LB variant, ZU-23, 23 mm, BREM-Ch тощо.</i>

Окрім того, у текстах звітів активно використовуються різноманітні аббревіатури, наприклад, власні назви (*Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM)*, *Donetsk Filtration Station (DFS)*), а також аббревіатури як скорочення спеціальних термінів – *unmanned aerial vehicle (UAV)*, *armoured combat vehicles (ACV)*, *unexploded ordnance (UXO)* тощо.

У текстах аналітичних звітів провідним лексико-семантичним засобом є термінологія, при чому можна виокремити декілька різновидів термінів, які

вживаються у текстах. Переважну більшість вжитих термінів становить військова термінологія, серед якої також можливо виокремити лексико-семантичні групи. Так, І. А. Колеснікова вказує, що важливою властивістю для будь-якої термінології, у тому числі й для військової, є її системна обумовленість, тобто певна залежність термінів один від одного. Дослідниця стверджує, що для всіх видів термінології характерна ієрархічна системність, а отже наявність родових і видових понять, взаємозв'язок між поняттями, що відносяться до тієї чи іншої галузі знання [23, с. 14]. Розглянемо такі системні ознаки на прикладі досліджуваних текстів звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні (табл. 2.2.):

Таблиця 2.2.

Лексико-семантичні групи військової термінології

Лексико-семантична група	Приклади
Військово-дипломатична лексика	<i>ceasefire violations, disengagement area, violation of the decision, civilian casualties, withdrawal of weapons, security guarantees</i>
Назви зброї	<i>towed howitzers (2A65 Msta-B, 152 mm), surface-to-air missile system (9K35), an anti-aircraft gun, a self-propelled anti-aircraft gun system (ZSU-23-4 Shilka, 23 mm), mines</i>
Назви військових транспортних засобів	<i>mid-range unmanned aerial vehicle (UAV), mini-UAV, tanks (T-72), armoured combat vehicles (ACV), infantry fighting vehicles (IFV) (BMP-2),</i>

	<i>an armoured recovery vehicle (BREM-2), trucks, covered cargo truck, hardware</i>
Роди військ та військових підрозділів	<i>armed members of the armed formations, Ukrainian Armed Forces officer of the JCCC,</i>
Військові операції / дії	<i>gunfire, explosion, undetermined explosion, projectiles in flight, shots and bursts of small-arms fire, live-fire training, demining-related activities</i>
Військові позиції	<i>withdrawal lines, the entry-exit checkpoint, security zone, disengagement areas, defensive positions, withdrawal lines, government-controlled areas</i>

Більшість військових термінів, які використовуються у текстах звітів, утворені звичайними, характерними для англійської мови способами словотворення:

- 1) морфологічними, що включають
  - афіксацію (*maneuverability, missileer, rocketeer, analyst, rotary*);
  - словоскладання (*warhead, countdown, target-seeking, hard-fought*);
  - конверсію (*to mortar, to officer*);
  - абрєвіація (*copter, chute, radar*);
- 2) лексико-семантичні засоби:
  - перенесення значення (*Diesel* – прізвище винахідника і назва типу двигуна внутрішнього згорання);
  - зміна значення (*acquisition* означало тільки придбання, а тепер означає виявлення цілей);

- розширення значення (*to land* означало висаджуватися на берег, приземлятися, а тепер означає здійснювати посадку на будь-яку поверхню, включаючи воду і небесне тіло) [22, с. 16].

Окрім того, в текстах звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні також вживається медична термінологія, переважно на позначення поранень, які отримують люди на територіях, де ведуться бойові дії, наприклад: *a bullet wound to his chest, multiple shrapnel wounds on her face, right shoulder, right thigh and left shin, fractured right shoulder* тощо.

Говорячи про структурний склад термінології, вживаної у текстах звітів, то можна відзначити вживання як термінів-слів (*gunfire, explosion* тощо), так і термінів-словосполучення (багатокомпонентні терміни) (*ceasefire violations, disengagement area, violation of the decision* і т.д.). Саме термінів-словосполучень у текстах звітів вживається найбільше, а тому важливо враховувати особливості їх перекладу з урахуванням еквівалентності, сполучуваності слів у різних мовах і т. д.

Відтак, на мовному рівні основними засобами репрезентації концепту ВІЙНА / WAR виступають терміни, власні назви, аббревіатури. Військово-аналітичним звітам притаманні лексичні особливості, характерні для текстів офіційно-ділового стилю, які передбачають чіткість та фактологічність викладу, хоча при цьому й містять окремі елементи, запозичені з розмовного стилю. Загалом, всі окреслені мовні особливості текстів звітів мають враховуватися перекладачем при перекладі таких текстів українською мовою.

2.3. Лінгвостилістичний потенціал концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі

Розглянемо також лінгвостилістичні особливості репрезентації концепту ВІЙНА / WAR в англomовному військово-аналітичному дискурсі. Зокрема, на лексичному рівні стилістичний потенціал має експресивна та емотивна лексика, що може зустрічатися у таких текстах.

Розглядаючи військово-аналітичні звіти з точки зору емоційно-експресивних можливостей, не можна обійти і той факт, що в силу своєї специфіки, вони мають деякі елементи мови, які зустрічаються в стилі розмовному літературному і виконують певні функціональні задачі. Сюди, зокрема, відносяться якісні прикметники суб'єктивно-оцінюючого значення: *vast, great, extreme, large*, наприклад:

“*The Mission also saw a large poster of Zakharchenko on the façade of the opera house*”.

Також можуть вживатися прислівники, які нейтралізують навантаження прикметників: *very great*, якісні прислівники *vastly, extremely, greatly, immensely* тощо, наприклад:

“*23 km north-east of Donetsk) recorded a condensation trail of a missile following a ballistic trajectory at a significantly lower altitude than the UAV from the north-east*”.

Розмовну забарвленість протоколи міжнародних організацій отримують також завдяки вживанню деяких дієслів з післяйменниками, що мають розмовний характер: *to face up* – зіткнутися, *to bring about* – здійснити, наприклад: *The SMM followed up on a civilian casualty in Vrubivka*.

Проникнення усно-розмовного елементу в стиль офіційно-ділового викладення підтверджується використанням:

- 1) розмовних виразів та зворотів: *simply* – просто;
- 2) розмовної фразеології: *to be in hands* – знаходитися в руках;
- 3) емпатичних конструкцій;
- 4) питальних речень;

5) синтаксичної структури простого речення [20, с. 61].

У текстах звітів також присутні прості речення як елемент усного розмовного мовлення. Вживання простого речення на фоні великих синтаксичних конструкцій вносить елемент контрастності, в результаті структура простого речення стає стилістично маркованою.

Серед найбільш поширених виразів евфемістичного шару зустрічаються такі як *to be questionable* – викликати сумнів; *quite* – достатньо; конструкції з прислівниками: *hardly* – навряд чи; *sufficiently* – достатньо. З евфемістичними зближуються також інші способи вираження заперечення – так звані перифрастичні, не виражаючись при цьому певними сполуками чи словами.

Виклад матеріалів у звітах ведеться від третьої особи, а тому зустрічаємо такі вирази, як *the SMM recorded, the SMM camera recorded, the SMM heard* тощо. При цьому вживається велика кількість відповідних дієслів, наприклад: *confirmed, spoke, observed, assessed, continued to monitor, facilitated and monitored, visited*. За допомогою цих та інших аналогічних дієслів у текстах звітів описані конкретні дії Місії на територіях, де ведуться бої та обстріли.

Тексти звітів написані у минулому часі, що відповідає самій формі звіту як типу офіційно-ділового документу – звітування відбувається на основі подій, які вже відбулися, воно є констатацією цих подій. Як правило, у текстах звітів відсутні якісь прогнози на майбутнє, так само як мова здебільшого не йде і про події теперішнього часу. Саме тому, у ході перекладу текстів звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні перекладач має фокусувати свою увагу саме на перекладі граматичних конструкцій у минулому часі (переважно Past Simple, але вживаються всі форми минулого часу).

Також доцільно відмітити, що у текстах звітів переважно відсутній пасивний стан дієслів, здебільшого всі дієслова вживаються у активному стані, чому сприяє вказана вище тенденція звіту до опису дій Місії та інших осіб, угруповань, які знаходяться на східних територіях України – це означає, що у

тексті фігурують виконувачі дій, що виключає необхідність використання пасивного стану, наприклад: *the SMM recorded ceasefire violations, the Mission saw five cars, a neighbour of the injured man told* і т.д.

Окрім того, у складі текстів звітів важливу роль відіграють такі граматичні конструкції, як інверсія підмета та присудка, дієприслівниковий зворот, вираження підмету іменником – суб'єктом пасивної конструкції. Деякі дослідники акцентують увагу на дієприкметникових, інфінітивних та герундіальних зворотах, що пов'язано з їхньою функцією в реченні [44, с. 234]. Зокрема, у текстах звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні вживаються герундіальні звороти, переклад яких може викликати труднощі для перекладача:

“The SMM was prevented from accessing parts of the Stanytsia Luhanska disengagement area, with the exception of the main road, due to the possible presence of mines and UXO.”

Чіткості документу протоколу також сприяють різні сполучники та сполучникові слова, що створюють логічну послідовність викладу особливо при вживанні на початку абзацу: *then, moreover, nevertheless* і т. д. Такого роду лексичні засоби слугують для логічного злиття та зв'язності тексту: *as for smth* – що стосується; *with regard to smth* – відносно чого-небудь, наприклад:

“Between 07:00 and 08:00 hrs, the SMM – mobile in an area 6-9 km east of Marinka – observed seven T-64 MBTs facing west. In addition, it heard, on two separate occasions, more than five salvos of outgoing MLRS (BM-21) rockets and heavy-mortar rounds; and 12 outgoing MLRS Grad rockets and mortars.”

До засобів членування відносяться також порядкові числівники: *first* – по-перше; *secondly* – по-друге; *thirdly* – по-третє. Наприклад, у звітах можуть використовуватися такі засоби членування:

“In the first case, medical staff at hospital no. 2 in Horlivka told the SMM that a man (in his thirties) from Zaitseve (50km north-east of Donetsk) had been admitted on

8 June with a bullet wound to his chest. (...) In the second case, on 4 July, a representative of the local community in Zaitseve told the SMM that on 15 June a woman (in her eighties) had sustained injuries outside her house during shelling.”

Те, що тексти звітів мають також специфічну рису, що впливає як на їх композицію, так і на вибір лексичних засобів підкреслює В. В. Калюжна [20, с. 98]. Речення в протоколах можуть бути пов’язані не лише безпосередньо одне з одним, утворюючи логічний ланцюжок, а й мати більш віддалені, опосередковані зв’язки. Такі зв’язки можуть охоплювати речення на більш віддаленій текстовій відстані в одному або навіть різних документах, і навіть виходити за їх межі, поєднуючи інформацію з інших джерел відповідної тематики.

До засобів дальнього зв’язку належать в основному лексичні та фразеологічні засоби: *with regard to* – що стосується; *the latter* – останній, наприклад:

“...it recorded ceasefire violations in the Petrivske and Zolote disengagement areas and also observed military personnel in the latter.”

Таким чином, лінгвостилістичний потенціал концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі охоплює експресивну та емотивну лексику, розмовні вирази та звороти, розмовна фразеологія, емпатичні конструкції, питальні речення, синтаксичну структуру простого речення тощо.

Висновки до Розділу 2.

Дефініційний аналіз виявив, що концепт ВІЙНА в англійській мові включає у себе кілька семантичних блоків: «STRUGGLE / БОРОТЬБА», виражений також лексемами *fighting, conflict, hostility, antagonism* та ін.; «WAR PARTICIPANTS / УЧАСНИКИ ВІЙНИ», а саме: *soldiers, forces, countries, groups* тощо; «MEANS OF WAR / ЗАСОБИ ВІЙНИ», куди входять: *warfare, weapons, equipment* та ін. Ці

блоки становлять ядро концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі.

Контекстуальний аналіз текстів англomовного військово-аналітичного дискурсу дозволив виявити, що до структури концепту ВІЙНА / WAR можна віднести також такі семантичні блоки: ВІЙСЬКОВІ ДІЇ / MILITARY ACTIONS: *fighting, a series of strikes, air strikes and shelling, armed violence, drone and missile attacks, air raid alert* та ін.; НАСЛІДКИ ВІЙНИ / THE CONSEQUENCES OF THE WAR: *civilian fatalities, military casualties, deaths, combat losses, damage* та ін.; УЧАСНИКИ БОЙОВИХ ДІЙ / PARTICIPANTS OF WARS: *forces, troop concentrations and bases, military headquarters, military airfield, pro-Ukrainian militias* та ін.; ЗБРОЯ / WEAPON: *air defense equipment, S-400 air defense launchers, an air defense control point, bomber, ballistic missiles* та ін. Зазначені семантичні блоки становлять периферію цього концепту.

Мовна репрезентація концепту ВІЙНА морфологічно представлена іменниками, дієсловами, дієприкметниками та числівниками. Лексичні групи представлені лексикою на позначення часових показників, лексикою на позначення відстані і географічних координат, місця, номеру і серії зброї.

Широко представленими є аббревіатури, зокрема, на позначення власних назв – *Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), Donetsk Filtration Station (DFS)*), а також аббревіатури як скорочення спеціальних термінів – *unmanned aerial vehicle (UAV), armoured combat vehicles (ACV), unexploded ordnance (UXO)* тощо.

Військові терміни є базовою лексикою у військово-аналітичному дискурсі, зокрема, військово-дипломатичні терміни, назви зброї, військових транспортних засобів, терміни на позначення родів військ та військових підрозділів, військових операцій та дій, військових позицій тощо.

Структурно мовні засоби репрезентації концепту ВІЙНА представлені однокомпонентними термінами (*explosion*), термінами, утвореними різними

способами (афіксація *rocketeer*, конверсія *to officer*, абревіація *copter*; лексико-семантичні засоби тощо *acquisition*), а також багатокомпонентними термінами (*ceasefire violation*), кількість яких є превалюючою.

Лінгвостилістичні засоби репрезентації концепту ВІЙНА в англомовному військово-аналітичному дискурсі відносяться до периферії концепту. Такі засоби виражені експресивними та емотивними лексичними одиницями, розмовні вирази та звороти, фразеологізмами, емпатичним конструкціями, вживанням виразів з зворотів зниженого (розмовного) регістру, питальними реченнями тощо.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОНЦЕПТУ ВІЙНА В АНГЛОМОВНОМУ ВІЙСЬКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Основні прийоми та стратегії перекладу мовних маркерів концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі

Як було визначено у ході вивчення мовних особливостей військово-аналітичного дискурсу, найбільш представленим пластом вживаної лексики є термінологія. При цьому слід пам'ятати, що переклад англomовних термінів українською мовою передбачає ряд складнощів, які розглянемо далі.

Дослідники зазначають, що системність терміна, його «вписаність» до ієрархії та структури принципів, оскільки в разі перекладу термінів з англійської українською мова йде скоріше про встановлення міжсистемних відповідностей між термінами, ніж про переклад окремих одиниць. Можливість перекладу терміна з однієї мови на іншу означає, що у терміна в мові-джерелі (source language) визначений чіткий еквівалент, тобто інваріант в іншій мові (target language). При цьому в ідеалі ні значення, ні, відповідно, переклад терміна не повинні залежати від контексту. Проте на практиці ситуація найчастіше зовсім інша: словники дають численні варіанти перекладу того чи іншого терміна, що, звичайно, суперечить вимозі однозначності, проте пояснюється в першу чергу тим, що термінам гуманітарних наук часто притаманне авторське, індивідуальне розуміння терміна. При цьому вибір еквівалента може бути контекстуально обумовлений.

Загалом, існують різні теорії щодо того, як можна перекладати терміни. У західній науці пропонуються кілька методів перекладу термінів, яким притаманні специфічні конотації відповідної іноземної мови:

- 1) використання функціонального еквівалента, властивого культурним та мовним традиціям країни (cultural / functional equivalent);
- 2) буквальний переклад кожного слова (translating literally / word by word);
- 3) запозичення оригінального терміна мови-джерела (transcribing (i.e. borrowing the SL term));
- 4) створення неологізму (neologising) [8, с. 139–143].

В українській традиції існують такі способи перекладу термінів: безперекладне запозичення, трансформаційний переклад, описовий переклад, або інтерпретація, калькування. Розглянемо особливості застосування цих способів перекладу термінів на прикладі відтворення лінгвостилістичних засобів репрезентації концепту ВІЙНА у текстах військово-аналітичного дискурсу.

Варто зазначити, що тексти військово-аналітичного дискурсу стосуються подій та реалій, які відбуваються на території України, а тому тексти звітів моніторингової місії виключають описи англomовних реалій, яким могло б не знайтись відповідного еквіваленту в українській мові. Наприклад, всі терміни, які живляються у текстах моніторингових місій, стосуються воєнної техніки, зброї і т. д., яка використовується українськими військами, або терористами, а тому вони здебільшого мають повні або часткові еквіваленти в українській мові. Саме той факт, що предметом описів у текстах звітів є саме українські реалії, значно полегшує роботу перекладача.

Зокрема, зазначений факт відсутності у текстах звітів якихось англomовних реалій, культурних або інших особливостей, які створювали б труднощі у віднаходженні їх еквівалентів в українській мові, зумовлює низький відсоток використання в перекладах звітів такого прийому безперекладного запозичення терміну, як транскрипція або транслітерація (як от *бьорглери (burglary)*, *фелонія (felony)* та інші випадки застосування такого прийому). Цей метод може виявитися необхідним в окремих випадках, проте не рекомендується для

широкого застосування, оскільки часто відбувається зайве запозичення, у той час як в мові вже існує шуканий варіант перекладу терміну.

Досить поширеною стратегією при пошуку еквівалента специфічного поняття виступає трансформаційний переклад. У його основі лежить передача сенсу за допомогою лексичних і / або синтаксичних змін первинної структури терміна. Наприклад, термін-словосполучення *ceasefire violations*, який часто можна зустріти в текстах моніторингової місії, перекладається українською мовою як *порушення режиму припинення вогню*:

“The SMM recorded fewer ceasefire violations in Donetsk region and a similar number of ceasefire violations in Luhansk region between the evenings of 31 August and 1 September...”

У період із вечора 31 серпня до вечора 1 вересня в Донецькій області СММ констатувала зменшення кількості порушень режиму припинення вогню...

Такий переклад є трансформаційним, оскільки в оригінальному терміні немає слова, яке позначало б режим, а також у оригінальному терміні вжито всього два слова (одне з яких має складену структуру – *ceasefire*), тоді як у перекладі на українську мову термін вражений аж чотирма словами. Аналогічним чином, прикладом трансформаційного перекладу виступає переклад терміну офіційного *lying-in-state ceremony* як *церемонія прощання*, адже в оригінальному терміні немає лексеми на позначення власне прощання – цей семантичний компонент з’являється у перекладеному терміні унаслідок використання трансформаційного перекладу для відтворення семантичного значення англомовного терміну *lying-in-state*:

“On 2 September, the SMM saw several thousand people (men and women, aged 18-60) gathered in front of the opera house at 82 Artema Street for a pre-announced lying-in-state ceremony” relating to the death of Zakharchenko.“

2 вересня спостерігачі бачили кілька тисяч осіб (чоловіків і жінок, віком від 18 до 60 років), котрі зібралися навпроти театру опери і балету,

розташованого на вул. Артема, 82. Вони прийшли на анонсовану «церемонію прощання» із загиблим Захарченком.

Слід зазначити, що у такому варіанті перекладу не достатньо переданий весь підтекст терміну *lying-in-state*, який передбачає не просто прощання, але публічне та урочисте прощання, втім частково відсутність даної інформації у перекладеному терміні компенсується контекстом (наприклад, збір людей для прощання вже передбачає публічність цієї церемонії).

Окрім трансформаційного перекладу активно використовується також дескриптивний переклад (інтерпретація). Так, наприклад, для перекладу одиниці *the fatal incident* в українському тексті звіту використано поширене словосполучення *інцидент, який призвів до загибелі людини*:

“The SMM’s operations in Donetsk and Luhansk regions remain restricted following the fatal incident of 23 April 2017 near Pryshyb.”

Діяльність СММ у Донецькій та Луганській областях, як і раніше, залишалася обмеженою після того, як 23 квітня 2017 року поблизу Пришиба стався інцидент, який призвів до загибелі людини.

Активно використовується у перекладах військово-аналітичних текстів такий прийом, як калькування, під яким розуміється послівний переклад складових частин складного терміна або терміна-словосполучення. У цьому випадку перекладаються одна за одною всі частини терміну:

the withdrawal of weapons – відведення озброєння;

the Memorandum and the Package of Measures and its Addendum – Меморандум, а також Комплекс заходів і Доповнення до нього;

the withdrawal lines – лінії відведення;

mid-range unmanned aerial vehicle (UAV) – безпілотний літальний апарат (БПЛА) СММ середнього радіуса дії;

surface-to-air missile system (9K35 Strela-10) – зенітний ракетний комплекс (9К35 «Стріла-10»);

designated storage sites – виділені місця зберігання озброєння;
self-propelled howitzers (2S5 Giatsint-S, 152 mm) – самохідні гаубиці (2С5 «Гіацинт-С», 152 мм);
towed howitzers (2A36 Giatsint-B, 152 mm) – буксировані гаубиці (2А36 «Гіацинт-Б», 152 мм).

Саме у зв'язку з останнім розглянутим способом перекладу, калькуванням, пов'язана найбільша кількість складнощів. Це пояснюється тим, що, по-перше, до 80-х років ХХ ст. стан справ у сфері лексикології та лексикографії був таким, що термінами вважалися, у першу чергу, однослівні одиниці, а словосполучення незаслужено ігнорувалися. Це спричинило ситуацію, коли теорія перекладу, яка почала розвиватися ще в першій половині минулого століття, розглядала в основному монологічні терміни, тоді як терміни-словосполучення виявилися недостатньо вивченими.

Попри той факт, що військово-аналітичні тексти в Україні не містять іншокультурних реалій, у них використовуються англійські терміни, що передбачає весь спектр перекладацьких труднощів, пов'язаних з мовним компонентом терміна – його структурою, граматичними особливостями тощо. Нами вивчені англійські та українські військові терміни і аббревіатури, які вживаються у військово-аналітичних текстах та прийоми їх перекладу з англійської мови на українську (табл. 3.1.):

Таблиця 3.1.

Прийоми перекладу військових термінів на матеріалі військово-аналітичних текстів

Термін / термінологічне поєднання	Переклад українською	Приєм перекладу
<i>army artillery</i>	польова артилерія	лексико-семантична заміна (конкретизація)

<i>battlefield</i>	поле бою	калькивання
<i>zeroing</i>	пристрілка (приведення зброї до нормального бойового стану)	лексико-семантична заміна (модуляція)
<i>dipole</i>	диполь (різновид антени)	транскрипція
<i>auto-ranging telescope</i>	оптичний приціл з режимом автоматичного визначення дальностей	експлікація (описовий переклад)
<i>frequency-shift keying</i>	модуляція шляхом перебудови частоти	граматична заміна
<i>spot report</i>	терміновий звіт про поточну обстановку	експлікація (описовий переклад)

Найчастіше використовується такий прийом лексико-семантичної заміни, як модуляція, або смисловий розвиток – заміна лексеми англійської мови одиницею українською мови, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці, наприклад: *calling the shot* – оцінка пострілу; *pickup zone* – зона евакуації; *target reference point* – орієнтир.

Також часто застосовується прийом конкретизації (заміни лексеми іноземної мови з більш широким предметно-логічним значенням лексемою української мови з більш вузьким значенням), наприклад: *sniper element* – підрозділ снайперів; *ground* – заземлення; *data book* – журнал спостережень. Генералізація – заміна одиниці іноземної мови, котра має більш вузьке значення, одиницею української мови з більш широким значенням. Це найменш поширена

з лексико-семантичних замін у перекладах розглянутих військово-аналітичних текстів, наприклад: *rifleman* – стрілок.

Окремо слід згадати про переклад абревіацій, які також входять до складу воєнної термінології та використовуються у військово-аналітичних текстах, забезпечуючи їх фактологічність та, водночас, зберігаючи лаконічність, чіткість. У ході аналізу варіантів перекладу таких абревіацій також було виявлено декілька варіантів перекладу (табл. 3.2.):

Таблиця 3.2.

Прийоми перекладу військових абревіатур на матеріалі військово-аналітичних текстів

Абревіатура	Розшифрування	Переклад українською	Приєм перекладу
AA	<i>avenue(s) of approach</i>	шляхи підходу	калькування
AAR	<i>after-action review</i>	Розбір результатів виконання завдання	лексико- семантичні заміни (експлікація, модуляція)
AARTY	<i>army artillery</i>	польова артилерія	лексична заміна (модуляція)
AATF	<i>air assault task force</i>	десантно- штурмова тактична група	калькування
ABF	<i>attack by fire</i>	обстрілювати	лексична заміна (конкретизація)
UAV	<i>unmanned aerial vehicle</i>	безпілотний літальний апарат	калькування

Тож, у практичній частині цього дослідження було встановлено, що структура терміна як засобу репрезентації концепту ВІЙНА обумовлює стратегію перекладу, тобто прийом його перекладу. Найбільш поширеними прийомами перекладу простих і складних (багатокомпонентних) термінів є лексико-семантичні заміни (модуляція, генералізація, конкретизація), калькування і описовий переклад.

3.2. Труднощі відтворення стилістичного потенціалу концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі

Розглянемо також труднощі застосування різних перекладацьких прийомів при перекладі українською мовою інших лінгвістичних характеристик військово-аналітичних англomовних текстів та мовних засобів репрезентації концепту ВІЙНА. Зокрема, слід звернути увагу на специфіку перекладу не лише лексичних засобів (якими, здебільшого виступають терміни), однак також на ті перекладацькі трансформації, які застосовуються перекладачами при відтворенні синтаксичних та граматичних засобів.

Аналіз показав, що синтаксична структура військово-аналітичних текстів досить складна, з переважанням складних речень і дієслівних конструкцій. Це ставить перед перекладачем завдання не лише точно передати граматику, а й зберегти первинний зміст та функцію тексту.

У ході дослідження були ідентифіковані основні типи граматичних трансформацій, що використовуються при перекладі міжнародної звітної документації, а саме: функціональна заміна, додавання, вилучення та перестановка компонентів речення (Табл. 3.3.):

Таблиця 3.3.

Загальна кількість граматичних трансформацій

Граматичні трансформації	Кількість	Відсотки (%)
Функціональна заміна	39	26,5
Додавання	48	32,7
Вилучення	16	10,9
Перестановка компонентів	44	29,9

Перекладацька трансформація *функціональної заміни* використовується при частковому неспівпаданні структурно-семантичних властивостей тієї чи іншої синтаксичної одиниці у вихідній мові та в мові перекладу [22, с. 210]. Проведене дослідження показало, що використання функціональної заміни при перекладі загалом є характерним для відтворення звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, наприклад:

“Following the explosion that reportedly killed Aleksandr Zakharchenko and injured another member of the armed formations and at least nine other people on 31 August, the SMM observed a calm situation in Donetsk city centre (non-government-controlled).”

Після вибуху 31 серпня, внаслідок якого, за повідомленнями, загинув Олександр Захарченко, а інший член збройних формувань і ще принаймні 9 осіб зазнали поранень, за спостереженнями СММ, ситуація в центрі Донецька (непідконтрольний урядові) була спокійною.

У цьому випадку була використана функціональна заміна при перекладі однорідних членів речення *killed* та *injured* (дієслова в минулому часі активного стану), які передаються в українському перекладі за допомогою дієслова минулого часу *загинув* у пасивному стані та словосполучення *зазнали поранень*.

Слід відзначити, що у тексті оригіналу слова вживаються дієслова у активному стані, тоді як у тексті перекладу це зворотні дієслова, які означають дію, спрямовану на самого її носія. Таким чином, використання дієслова у пасивному його стані відтворило функцію однорідних дієслів у активному стані, які вжиті у тексті оригіналу.

Наведемо кількісні показники граматичних трансформацій типу «функціональна заміна» у проаналізованому матеріалі (Табл. 3.4.).

Таблиця 3.4.

Грамматична трансформація – функціональна заміна

Грамматичні трансформації	Кількість	Відсотки (%)
Функціональна заміна	39	26,5

Грамматична трансформація *додавання* застосовується тоді, коли рівень складності речення в вихідній мові нижче, ніж вимагається для даного контексту в мові перекладу [22, с. 211]. З таблиці 8 видно, що додавання є найбільш частотною граматичною трансформацією при перекладі військово-аналітичних текстів. Розглянемо приклад використання такої трансформації:

“The Mission also saw a large poster of Zakharchenko on the façade of the opera house.”

Спостерігачі також зауважили, що на фасаді будівлі театру було прикріплено великий плакат із портретом Захарченка.

У цьому прикладі вжито трансформацію додавання при перекладі речення, оскільки у перекладі вжито лінгвістичні засоби, які відсутні у тексті перекладу, зокрема вказівка на те, що плакат *було прикріплено*. У цьому випадку це зумовлено семантичними потребами перекладу, однак часто причиною використання трансформації додавання стають відмінності у граматичних особливостях двох мов, які задіяні у процесі перекладу, наприклад:

“In Luhansk region, between the evenings of 31 August and 1 September, the SMM recorded a similar number of ceasefire violations (two explosions), compared with the previous reporting period (three explosions).”

У період із вечора 31 серпня до вечора 1 вересня в Луганській області СММ констатувала аналогічний рівень порушень режиму припинення вогню (2 вибухи), що і за попередній звітний період (3 вибухи).

У цьому випадку відбувається додавання при перекладі словосполучення *ceasefire violations* як *порушень режиму припинення вогню*, що спричинено семантичними та граматичними особливостями слова *ceasefire*, яке за своєю морфологією є поєднання двох слів, а отже й несе у собі подвійний смисл, тоді як при перекладі українською мовою перекладачеві довелося підібрати три окремих слова для перекладу *режим припинення вогню*. Таким чином відбулася функціональна заміна та одночасно додавання, оскільки здійснення адекватного та еквівалентного перекладу потребувало застосування більшої кількості лексичних засобів.

Аналогічний приклад використання такої перекладацької трансформації можемо спостерігати у наступному прикладі:

“The SMM followed up on reports of temporary closures of checkpoints in non-government-controlled areas of Donetsk region, following the reported death of Aleksandr Zakharchenko.”

Місія продовжувала уточнювати повідомлення про тимчасове закриття блокпостів у непідконтрольних урядові районах Донецької області після інциденту, під час якого, за повідомленнями, загинув Олександр Захарченко.

У цьому випадку словосполучення *followed up on reports* перекладене як *продовжувала уточнювати повідомлення*, а висловлювання *the reported death of Aleksandr Zakharchenko* передане як *інцидент, під час якого, за повідомленнями, загинув Олександр Захарченко*. Виростання додавання, зокрема, слугує засобом

збереження семантичної наповненості оригінального висловлювання при перекладі.

Окрім того, прийом додавання може використовуватися й на синтаксичному рівні, наприклад як розбиття одного речення у тексті оригіналу на декілька речень у тексті перекладу. Хоча зазвичай англійська мова навпаки схильна оперувати більш простими реченнями, ніж це прийнято в українській мові, у текстах офіційних документів може вживатися достатньо складний синтаксис англійської мови, який може становити значну перекладацьку трудність для перекладача. Щоб уникнути перевантаження речення конструкціями у тексті перекладу, перекладач може використовувати прийом додавання, наприклад:

“On 2 September, the SMM saw several thousand people (men and women, aged 18-60) gathered in front of the opera house at 82 Artema Street for a pre-announced “lying-in-state ceremony” relating to the death of Zakharchenko.”

2 вересня спостерігачі бачили кілька тисяч осіб (чоловіків і жінок, віком від 18 до 60 років), котрі зібралися навпроти театру опери і балету, розташованого на вул. Артема, 82. Вони прийшли на анонсовану «церемонію прощання» із загиблим Захарченком.

Як бачимо, в українському перекладі цільне речення з тексту оригіналу розбите на два окремих речення для уникнення перенавантаження речення конструкціями та підрядними елементами, які могли б утруднити розуміння такого речення зі сторони читача.

Наведемо кількісні показники граматичних трансформацій типу «додавання» у проаналізованому матеріалі (Табл. 3.5.):

Таблиця 3.5.

Граматична трансформація – додавання

Граматичні трансформації	Кількість	Відсотки (%)
Додавання (розширення)	48	32,7

Вилучення – являє собою трансформацію, що застосовується у тому випадку, коли рівень складності вихідного речення є вищим, ніж дозволяють можливості мови перекладу для даного контексту [22, с. 211]. Прикладом такої перекладацької трансформації може слугувати переклад речення *Parties arrived at an amicable settlement* як *Сторони домовилися*, де спостерігаємо спрощення конструкції вжитої у тексті оригіналу та зменшення кількості мовних засобів, які використовуються для передачі цієї конструкції українською мовою.

Як бачимо із таблиці 3.6, вилучення є найменш вживаною граматичною трансформацією при перекладі військово-аналітичних звітів, наприклад:

“The SMM’s monitoring and freedom of movement are restricted by security hazards and threats, including risks posed by mines, unexploded ordnance (UXO) and other impediments – which vary from day to day.”

Робота з моніторингу та свобода пересування СММ обмежені загрозами у сфері безпеки, включаючи ризики, пов’язані з наявністю мін і невибухлих боєприпасів, а також іншими перешкодами, які щодня змінюються.

У цьому уривку спостерігаємо як використання прийому додавання, так і використання прийому вилучення. Додавання використане при перекладі словосполучення *risks posed by mines*, яке передане українською як *ризики, пов’язані з наявністю мін*. У той же час прийом вилучення переклад застосував при перекладі словосполучення *vary from day to day*, що передане у тексті перекладу як *щодня змінюються*. Прийом вилучення допомагає уникнути

використання зайвих мовних засобів, які ніяк не впливають на передачу смислу висловлювання. Зокрема, це спосіб уникнення послівного перекладу, який часто не є потрібним та є перекладацькою помилкою.

Наведемо кількісні показники граматичних трансформацій типу «вилучення» у проаналізованому матеріалі (Табл. 3.6.):

Таблиця 3.6.

Граматична трансформація – вилучення

Граматичні трансформації	Кількість	Відсотки (%)
Вилучення (стягнення)	16	10,9

Для нормативної документації типовою є *перестановка компонентів*, що використовується у випадках неспівпадання традицій актуального членування речення в вихідній мові та мові перекладу [22, с. 210]. Цей вид трансформації є одним із провідних при перекладі військово-аналітичних текстів. Проілюструємо її застосування на наступних прикладах:

“The UAV transponder had been tested prior to the flight and was functional at the time of the incident.”

Перед польотом ретранслятор безпілотної було перевірено, і на момент інциденту він перебував у робочому стані.

У перекладі на початок речення винесена обставина *перед польотом*, тоді як в англійському варіанті речення збережений традиційний для англійської мови усталений порядок слів у реченні, який починається з підмета. Таку перестановку компонентів даного сурядного речення спостерігаємо у обох його частинах. Аналогічним чином відбувається перестановка компонентів речення і у наступному прикладі:

“The SMM recorded fewer ceasefire violations in Donetsk and Luhansk regions, compared with the previous 24 hours.”

У Донецькій і Луганській областях СММ констатувала зменшення кількості порушень режиму припинення вогню, якщо порівнювати з попередньою добою.

Часто компонент речення, який вживався останнім у англійському речення, виноситься на початок речення при перекладі його українською мовою, що зумовлено відмінностями у синтаксичних особливостях обох мов, наприклад:

“Following the explosion on Pushkina Boulevard in Donetsk city on 31 August, the Mission continued to observe a calm situation in the city centre.”

За спостереженнями Місії, після вибуху, що стався 31 серпня на бульварі Пушкіна в Донецьку, ситуація в центрі міста залишалася спокійною.

Наведемо кількісні показники граматичних трансформацій типу «перестановка компонентів» у проаналізованому матеріалі (Табл. 3.7.):

Таблиця 3.7.

Граматична трансформація – перестановка компонентів

Граматичні трансформації	Кількість	Відсотки (%)
Перестановка компонентів	44	29,9

Таким чином, можна побудувати діаграму для відображення ролі кожної з розглянутих трансформації у процесі перекладу військово-аналітичних текстів українською мовою (рис. 3.1.). Відповідно, найбільш представленими є перекладацька трансформація додавання вихідної одиниці (33%), перестановка компонентів (30%), а також функціональна заміна (26%). Найменш представлена перекладацька трансформація – вилучення (11%).

Рис. 3. Співвідношення перекладацьких трансформацій

Відповідно до розглянутих особливостей застосування перекладацьких прийомів при перекладі українською мовою засобів репрезентації концепту ВІЙНА у військово-аналітичних текстах, можна сформулювати деякі рекомендації щодо застосування перекладацьких трансформацій для відтворення лінгвостилістичних особливостей концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі.

3.3. Пропозиції щодо застосування перекладацьких трансформацій для відтворення лінгвостилістичних особливостей концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі

Як показало дослідження, для якісного перекладу військово-аналітичних текстів важливо не лише передати зміст, але й підібрати такі структури, які максимально наближені до структур оригіналу, як на рівні великого синтаксису, так і на рівні граматичних конструкцій. Завдяки використанню різних

граматичних трансформацій, таких як функціональна заміна, додавання, вилучення та перестановка компонентів речення, можна зберегти семантичне наповнення міжнародних документів під час перекладу. За результатами дослідження встановлено, що найпоширенішими перекладацькими трансформаціями є додавання та перестановка компонентів речення.

Всього у ході дослідження особливостей перекладу термінології у текстах звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні було проаналізовано випадки перекладу 100 термінів. Дослідження термінології та особливостей їх перекладу виявило таке співвідношення способів перекладу: найбільшу частку від загальної кількості перекладених термінів становлять терміни, перекладені способом лексико-граматичної заміни (прийоми модуляції, генералізації, конкретизації та ін.) (45%), другим за частотністю вживання є прийом калькування (40%), меншу долю становлять прийоми описового перекладу (10%) та транскодування (включає транскрипцію та транслітерацію) (5%). Розглянувши особливості та прийоми перекладу термінів у текстах військово-аналітичних текстів та визначивши кількісні та відсоткові співвідношення різних способів їх перекладу, можемо здійснити узагальнення та виокремити загальне відсоткове співвідношення способів перекладу термінології зазначених звітів українсько мовою. Результати даного аналізу представлені на рис. 3.2.

При цьому використання описового перекладу або транскодування (транскрипції та транслітерації) обумовлено не тільки різною лексико-синтаксичною сполучуваністю одиниць мови, але і відмінностями військової структури двох країн і, як наслідок, відсутністю тих чи інших понять в українській мові.

Рис. 3.2. Співвідношення способів перекладу термінології

Рис. 3.3. Співвідношення способів перекладу абрєвіатур

Окрім того, у ході аналізу матеріалу звітів було виокремлено 15 абрєвіацій, які найчастіше використовуються у текстах звітів та з'ясовано провідні прийоми

їх перекладу українською мовою. Найбільш поширеними прийомами перекладу скорочень та абревіатур є калькування (переклад повної форми) і модуляція, що відображено у наступному співвідношенні (рис. 3.3.).

Відповідно до результатів кількісного аналізу, найбільш активно застосовується при перекладі військових та дипломатичних абревіатур прийом калькування (47%), також активно використовуються прийоми лексико-граматичної заміни, зокрема модуляція (33%) та рідше експлікація (20%). З результатів проведеного аналізу слідує, що найчастіше переклад термінології як засобу репрезентації концепту ВІЙНА у військово-аналітичних текстах здійснюється через застосування прийомів лексико-граматичної заміни та калькування.

Висновки до Розділу 3.

Аналіз перекладу засобів мовної та лінгвостилістичної репрезентації концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі виявив, що серед поширених способів перекладу переважають граматичні заміни, такі як додавання, перестановка, функціональна заміна та вилучення. Їх загальна частка становить 35%. Лексико-семантичні перекладацькі трансформації (модуляція, генералізація, конкретизація) використовується для перекладу військової термінології (22,75%), також для перекладу цього виду лексики застосовується калькування (30%), описовий переклад (експлікації) (10,5%) в той час як прийоми транскодування (транслітерація і транскрибування) становлять незначну частку (1,75%). Такі особливості використання рідних виду перекладацьких трансформацій пов'язані із різною структурою англійською та українською мов, різною лексико-синтаксичною сполучуваністю одиниць мови, а також з позамовними факторами, зокрема, відмінностями військової структури України та англomовних країн.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження з'ясовано, що у концепт є багатоаспектним явищем, основними складниками якого є: образний компонент, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле. Структура концепту складається з ядра, яке є його базовим шаром і містить основні когнітивні ознаки концепту; та переферії концепту – це неоднорідне інтерпретаційне поле концепта, до якого входять когнітивні ознаки, які характеризують та інтерпретують основний інформаційний зміст концепту.

У дослідженні розглянуто особливості перекладу текстів військово-аналітичного дискурсу, зокрема офіційних звітів Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ. у ході вивчення теоретичних передумов перекладу військово-аналітичних текстів з'ясовано, що він потребує від перекладача не лише професійних знань, але й широкого кругозору. Значною проблемою, з якою зустрічається перекладач при перекладі таких текстів може стати спеціальна термінологія, стильові та стилістичні особливості. Шляхом отримання точного перекладі, який передавав би не лише форму, але також і зміст, прагматичні та імпліцитні елементи висловлювання є урахування принципів еквівалентності та адекватності перекладу.

Другий розділ дослідження містить аналіз лінгвістичних особливостей англійських текстів військово-аналітичного дискурсу – синтаксичні, лексичні, граматичні характеристики текстів, які містять фрагменти лінгвістичної репрезентації концепту ВІЙНА. З'ясовано, що до центру концепту ВІЙНА входять такі домінуючі семантичні групи як «struggle», «fighting», «combat», «opposition». До периферії концепту належать мовні засоби, що репрезентують виокремлені семантичні групи, які розкривають зміст концепту ВІЙНА у військово-аналітичному дискурсі сучасної англійської мови.

На лексичному рівні відмічено використання лексичних засобів, спрямованих на конкретизацію важливої фактичної інформації щодо ведення воєнних дій у текстах звітів, військової термінології та абревіатур.

Особлива увага у дослідженні присвячена вивченню особливостей функціонування та перекладу термінологічних лексичних засобів, які є особливою маніфестують ядро концепту ВІЙНА. Визначено, що термін – це слово (або словосполучення), характерне для певної сфери діяльності, яке служить для позначення спеціального поняття, тоді як під термінологією розуміють сукупність термінів (своєрідну впорядковану систему термінів) певної діяльності, галузі виробництва або знання. Ядро концепту ВІЙНА складають військово-дипломатичні терміни, терміни на позначення назв зброї, військових транспортних засобів, родів військ та військових підрозділів, військових операцій та дій, військових позицій тощо.

Лінгвостилістичні засоби репрезентації концепту ВІЙНА в англomовному військово-аналітичному дискурсі відносяться до периферії концепту. Такі засоби виражені експресивними та емотивними лексичними одиницями, розмовні вирази та звороти, фразеологізмами, емпатичним конструкціями, вживанням виразів з зворотів зниженого (розмовного) регістру, питальними реченнями тощо

Вивчення специфіки їх перекладу здійснене у третьому практичному розділі дослідження. Визначено кількісні та якісні показники особливостей перекладу українською мовою термінології та інших лексико-граматичних і синтаксичних особливостей текстів сучасного англomовного військово-аналітичного дискурса. Відповідно до результатів кількісного аналізу, у ході перекладу термінів найбільш активно застосовується при перекладі військових та дипломатичних абревіатур прийом калькування (30%), прийоми лексико-граматичної заміни (22,75%), зокрема модуляція (7,5%), та рідше описовий переклад та експлікація (10,5%). Вивчення застосування перекладацьких прийомів при перекладі українською мовою військово-аналітичних текстів

показало, що до граматичних трансформацій (35%), що застосовуються при перекладі міжнародної документації можна віднести такі граматичні трансформації як функціональна заміна, додавання, вилучення та перестановка компонентів речення. Найменш поширеним способом перекладу в проаналізованому матеріалі є застосування прийомів транскодування (1,75%).

Перспективою подальших досліджень можна вважати вивчення лексико-фразеологічних засобів перекладу міжнародних нормативно-правових документів, а також подальше вивчення особливостей класифікації та перекладу воєнної термінології у текстах звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арешенков Ю. О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. 177 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Бондаренко Є. В. Картина світу: досвід лінгвокогнітивного синтезу. Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2004. Вип. 635. С. 8–13.
4. Близнюк О. О. Концепт «життя» і «смерть»: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та італійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17. Київ, 2008. 20 с.
5. Борисенко І. І., Євтушенко Л. І., Дайненко В. В. Англійська мова в міжнародних документах і дипломатичній кореспонденції. Навчальний посібник. 2-е видання, зі змінами та доповненнями. Київ: «Логос», 1999. 416 с.
6. Валюкевич Т. В. Семантико-етимологічний аналіз лінгвокультурного концепту ЗОВНІШНІСТЬ. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Харків: ХНУ ім. В. М. Каразіна. Вип. 68. 2011 (1460 а). С. 155–159.
7. Вдовиченко Н. В. Вербалізація морально-етичних концептів в українській мовній картині світу: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 2015. 20 с.
8. Відющенко А. Б. Типи лексичних трансформацій під час перекладу. Прикладна лінгвістика 2009: проблеми і рішення: праці Всеукраїнської науково-методичної конференції студентів та молодих науковців. Миколаїв: НУК, 2009. 164 с.

9. Вишнеvsька Г. Б. Співвідношення концепту і суміжних понять. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2012. Вип. 9. С. 9–14.

10. Вільчинська Т. П. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII–XVIII ст.: монографія. Тернопіль: Джура, 2008. 424 с.

11. Врabelь Т. Т. Лексичні особливості перекладу ділової кореспонденції. Шоста міжнародна практично-пізнавальна інтернет-конференція. URL: <http://surl.li/qifax>

12. Газуда О. М. Дослідження терміну «концепт» у сучасній лінгвістиці. Мова та культура: сучасні аспекти співвідношення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 69–71.

13. Голик С. В. Компонентний аналіз лексеми-імені концепту OLD AGE. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31(70), № 3(1). С. 102–107.

14. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. Київ: Логос, 2004. 248 с.

15. Гонтаренко Н. М. Лінгвокогнітивне моделювання семантики дієслів просторового переміщення людини в сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2019. 19 с.

16. Дашко Н. С. Концепт пам'яті в художньому дискурсі сучасної української новелістики. Acta Universitatis Wratislaviensis Slavica Wratislaviensia: Великие темы культуры в славянских литературах. 2021. Том 173. С. 255–265.

17. Джеріх О. С. «Концепт» у сучасній когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології: поняття та структура. Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. Вип. 35–36, 2018. С. 61–69.

18. Дорда С. В. Лінгвокультурологія як самостійний напрям лінгвістичних досліджень. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. №3 (352). Луцьк, 2017. С. 411–417.

19. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія. Донецьк, 2007. 219 с.

20. Калюжна В. В. Стиль міжнародних документів. Київ: Наукова думка, 1992. 120 с.

21. Карпенко А. В. Концепт у сучасних лінгво-когнітивних дослідженнях: підходи до визначення та типологія. Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/25391/1/Karpenko.pdf>

22. Кизим В. Ю. Стилiстичні особливості перекладу міжнародних документів (на матеріалі законодавчої бази щодо захисту прав людини та протидії торгівлі людьми). Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей III Міжнародної наук.-практ. конференції 2-3 квітня 2010 р. Київ: Аграр Медіа Груп, 2010. С. 208–214.

23. Колеснікова І. А. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри професійного дискурсу: автореф. дис. ... доктора філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2009. 33 с.

24. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. Одеса: Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, № 33. 2021. С. 369–382.

25. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: «Нова книга», 2001. 448 с.

26. Косьянова О. Г. Шляхи дослідження ключових концептів в англomовному політичному дискурсі. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. 2015. Т. 23. Вип. 21(3). С. 63–67.

27. Кузьменко О. Концепт БАТЬКІВЩИНА у парадигмі художніх образів простору в фольклорних новотворах про виселення (на матеріалі власних записів із Західної Бойківщини). Література. Фольклор. Проблеми поетики: зб. наук. пр. Київ: Київський університет, 2010. Вип. 34. С. 210–219.

28. Куций І. Образи сходу та заходу в українській історіографії: між реальним та уявним простором. Вісник Львівського університету. Серія історична. 2019. Спецвипуск. С. 94–108.

29. Лінгвістично-інформаційні студії: праці Українського мовно-інформаційного фонду НАН України: у 5 т. / Широков В.А. та ін. Т.4: Корпусна та когнітивна лінгвістика. Київ. Український мовно-інформаційного фонду НАН України. 2018. 246 с.

30. Лучко Х. Жанрові особливості англomовних музичних пісень масової культури. Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 2018. Вип. 29. С. 200–202.

31. Малімон В. І. Комунікативні технології в публічному управлінні: навчально-методичні матеріали. Івано-Франківськ, ІФОЦППК, 2018. 51 с.

32. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.

33. Петров І. Л. Культурологічні засади поняття «концепт». Культура народів Причорномор'я. 2006. № 82. Т. 2. С. 73–75.

34. Пліс В. П. Типологія концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці. Науковий журнал «Закарпатські філологічні студії». 2019. № 9. Том № 1. С. 115–119.

35. Полюжин М. М. Про теоретичні засади когнітивного підходу до дискурсивного аналізу. *Studia Germanica et Romanica: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання: наук. журнал.* Донецьк: ДонНУ, 2004. Т. 1, № 3. С. 32–41.

36. Потапенко С. І. Вербальні ефекти публічного виступу: когнітивно-риторичний ракурс (на матеріалі інавгураційних звернень Барака Обама та Віктора Януковича). Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2011. Т. 14, №1. С. 102–108.

37. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

38. Рудь І. А. Жанрово-стилістичні особливості перекладу англomовних юридичних документів. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. 2010. Спец. вип. С. 118–123.

39. Скобнікова О. В. Фреймовий метод когнітивного моделювання лінгвокультурного концепту FAMILY. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія. Чернівці, 2019. Вип. 810. С. 80–90.

40. Слухай Н. В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології. Київ: ВПЦ «Київський ун-т», 2005. 167 с.

41. Удовіченко Г. М. Місце когнітивної лінгвістики в сучасному мовознавстві. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер.: Філологія. Мовознавство. 2014. Т. 221, Вип. 209. С. 103–106.

42. Фурсіна Н. А. Дискурс сучасного військового конфлікту. Полікомплексні війни. Економіка та держава. 2019. № 4. С. 112–118.

43. Шкута О. Г. Відтворення військової термінології українською мовою (на матеріалі сучасних публіцистичних текстів). Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. 2017. Вип. 34. С. 273–277.

44. Ярова Л. О. Граматичні особливості англomовних міжнародних документів в аспекті перекладу. Наукові записки. Вип. 144. Серія: Філологічні науки. Кіровоград: Видавець Лисенко В.Ф., 2016. С. 233–237.

45. Evans P. A Concept Still on the Margins, but Evolving from Its Asian Roots. Security Dialogue, 2004. 363 p.

46. Slobin D. I. Learning to Think for Speaking: Native Language, Cognition, And Rhetorical Style. URL: https://www.researchgate.net/publication/43647831_Learning_To_Think_For_Speaking_Native_Language_Cognition_And_Rhetorical_Style

47. Stubbs M. Texts, corpora and problems of interpretation: A response to Widdowson. Applied Linguistics, 22, 2. 2001. P. 149–72.

48. Wodak & M. Meyer (eds.). Methods of Critical Discourse Analysis 3rd edition. London: Sage.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

49. Академічний тлумачний словник. URL: <https://sum.in.ua/>

50. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <https://archive.org/details/velykyislovnyk>

51. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

52. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 2 September 2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/392351>

2. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 26 June 2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/386007>

3. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 27 August 2018. URL: <https://www.osce.org/ukraine-smm/162116>

4. Spot report by the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM): Outgoing explosions near SMM patrol north of the Zolote disengagement area. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/392633>

5. Spot report by the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), 3 June 2015: Fighting around Marinka. URL: <https://www.osce.org/ukraine-smm/162116>

6. Spot report by the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM): Surface-to-air missiles and rounds fired in direction of SMM long-range UAV. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/384642>

ДОДАТКИ

Додаток А

Переклад фрагментів лінгвальної репрезентації концепту ВІЙНА у військово-аналітичного дискурсі

№	Приклад	Переклад
1.	<i>Russian sources claimed that <u>Ukrainian forces</u> conducted <u>counteroffensive operations</u> in at least four sectors of <u>the frontline</u> on July 1.</i>	<i>Російські джерела стверджують, що <u>українські війська</u> 1 липня провели <u>контрнаступальні дії</u> щонайменше на чотирьох ділянках <u>лінії фронту</u>.</i>
2.	<i>Russian forces continued limited <u>offensive operations</u> along the Svatove-Kreminna line.</i>	<i>Російські війська продовжували обмежені <u>наступальні дії</u> на лінії Сватове – Кременна.</i>
3.	<i>Ukrainian forces continued to conduct <u>ground attacks</u> around Bakhmut.</i>	<i>Українські сили продовжували вести <u>наземні атаки</u> навколо Бахмута.</i>
4.	<i>Ukrainian and Western sources continue to report on <u>the abductions</u> of Ukrainian children and adults in <u>the occupied territories</u>.</i>	<i>Українські та західні джерела продовжують повідомляти про <u>викрадення</u> українських дітей та дорослих на <u>окупованих територіях</u>.</i>
5.	<i>Russian forces continued <u>drone and missile strikes</u> against <u>rear areas</u> in Ukraine overnight and during the day on July 3.</i>	<i>Російські війська вночі та вдень 3 липня продовжували наносити <u>безпілотні та ракетні удари</u> по <u>тилових районах</u> України.</i>

6.	<p><i>Ukrainian forces appear to be focusing on creating <u>an asymmetrical attrition gradient</u> that conserves <u>Ukrainian manpower</u> at the cost of a slower rate of <u>territorial gains</u>, while gradually wearing down <u>Russian manpower and equipment</u>.</i></p>	<p><i>Схоже, що українські сили зосереджуються на створенні <u>асиметричного градієнта виснаження</u>, який зберігає українську <u>живу силу</u> ціною <u>повільніших темпів територіальних здобутків</u>, водночас поступово виснажуючи російську <u>живу силу та техніку</u>.</i></p>
7.	<p><i>The current pace of Ukrainian operations is not indicative of <u>a stalemate</u> or evidence that Ukraine cannot <u>retake</u> large areas.</i></p>	<p><i>Нинішні темпи українських операцій не вказують на <u>тупикову ситуацію</u> чи доказ того, що Україна не може <u>повернути великі території</u>.</i></p>
8.	<p><i>Russia remains unlikely to generate a <u>radiological incident</u> at <u>the ZNPP</u> at this time.</i></p>	<p><i>На даний момент Росія навряд чи спричинить <u>радіаційний інцидент на ЗАЕС</u>.</i></p>
9.	<p><i>Russia is reportedly forming a new <u>combined arms army</u> as part of the <u>Northern Fleet</u>, likely in order to posture its preparedness against NATO.</i></p>	<p><i>Повідомляється, що Росія формує нову <u>загальновійськову армію</u> у складі <u>Північного флоту</u>, ймовірно, щоб демонструвати свою готовність проти НАТО.</i></p>
10.	<p><i>Russia continues efforts to <u>mobilize</u> its <u>defense industrial base (DIB)</u>.</i></p>	<p><i>Росія продовжує зусилля з <u>мобілізації своєї оборонно-промислової бази (ОПБ)</u>.</i></p>
11.	<p><i>Russian officials continue <u>to deport</u> Ukrainian children to Russia under the</i></p>	<p><i>Російські чиновники продовжують <u>депортувати</u></i></p>

	<i>guise of providing pediatric healthcare.</i>	<i>українських дітей до Росії під виглядом надання педіатричної допомоги.</i>
12.	<i>Ukrainian and Russian officials maintained their <u>heightened rhetoric</u> regarding the situation at the Zaporizhzhia Nuclear Power Plant (ZNPP) on July 5 following significant claims of a possible attack against the plant overnight on July 4–5.</i>	<i>Українські та російські офіційні особи зберегли свою загострену риторику щодо ситуації на Запорізькій атомній електростанції (ЗАЕС) 5 липня після серйозних заяв про можливу атаку на станцію в ніч з 4 на 5 липня.</i>
13.	<i>Russia likely continues setting <u>informational conditions</u> for a possible <u>false flag attack</u> against the ZNPP, but remains unlikely to cause a radiological incident at this time.</i>	<i>Росія, ймовірно, продовжує встановлювати <u>інформаційні умови</u> для можливої <u>фальшивої атаки</u> на ЗАЕС, але наразі навряд чи спричинить радіаційний інцидент.</i>
14.	<i>The Financial Times (FT) reported that Chinese President Xi Jinping personally warned Russian President Vladimir Putin against <u>threatening to use nuclear weapons</u> in Ukraine during his visit to Moscow in late March.</i>	<i>Financial Times (FT) повідомила, що президент Китаю Сі Цзіньпін особисто застеріг президента Росії Володимира Путіна від <u>погроз застосування ядерної зброї</u> в Україні під час його візиту до Москви наприкінці березня.</i>
15.	<i>Ukrainian officials reported that Russia's <u>hybrid cryptomobilization</u> and</i>	<i>Українські офіційні особи повідомили, що російські <u>гібридні</u></i>

	<p><u>contract service recruitment campaigns</u> have failed to produce large numbers of recruits, contrary to Russian claims.</p>	<p><u>кампанії криптомобілізації та вербування за контрактом</u> не дали великої кількості новобранців, всупереч заявам Росії.</p>
16.	<p>Ukrainian forces conducted <u>counteroffensive operations</u> on at least three sectors of the front on July 6 and are continuing efforts to gradually degrade Russian <u>manpower and logistics assets</u>.</p>	<p>Українські війська 6 липня провели <u>контрнаступальні операції</u> щонайменше на трьох ділянках фронту та продовжують зусилля з поступового знищення російської <u>живої сили та матеріально-технічного забезпечення</u>.</p>
17.	<p>Ukrainian and Russian officials largely <u>de-escalated</u> their rhetoric regarding the Zaporizhzhia Nuclear Power Plant (ZNPP) on July 6.</p>	<p>Українські та російські офіційні особи значною мірою <u>деескалували</u> свою риторику щодо Запорізької атомної електростанції (ЗАЕС) 6 липня.</p>
18.	<p>Russian opposition media outlet Vertska reported that Russian forces and <u>occupation authorities</u> are conducting <u>a campaign of systematic religious persecution</u> in occupied Ukraine.</p>	<p>Російське опозиційне ЗМІ «Верстка» повідомило, що російські війська та <u>окупаційна влада</u> проводять в окупованій Україні <u>кампанію системного релігійного переслідування</u>.</p>
19.	<p>Russian milbloggers claimed that aspects of Russian <u>defensive operations</u> in southern Ukraine have</p>	<p>Російські мілблогери стверджували, що аспекти російських <u>оборонних операцій</u> на</p>

	<i>severe limitations and may not be as effective as Russian sources have previously portrayed them.</i>	<i>півдні України мають серйозні обмеження і можуть бути не такими ефективними, як їх раніше зображували російські джерела.</i>
20.	<i>Visual evidence confirms that Ukrainian forces <u>have advanced</u> southwest of Bakhmut as of July 6.</i>	<i>Візуальні дані підтверджують, що станом на 6 липня українські сили <u>просунулися</u> на південний захід від Бахмута.</i>
21.	<i><u>The Russian Ministry of Defense (MoD)</u> accused Ukraine of attempting to attack two Black Sea Fleet <u>patrol boats</u> with <u>unmanned semi-submersibles</u> on August 1.</i>	<i><u>Міністерство оборони Росії</u> звинуватило Україну в спробі атакувати 1 серпня <u>безпілотними напівпідводними апаратами</u> два <u>патрульні катери</u> Чорноморського флоту.</i>
22.	<i>The Russian MoD continues to posture Russian Chief of <u>the General Staff Army</u> General Valery Gerasimov as an effective and involved <u>overall theater</u> commander in Ukraine.</i>	<i>Міністерство оборони Росії продовжує виставляти начальника <u>Генерального штабу</u> Росії генерала армії Валерія Герасимова ефективним і залученим командиром <u>на театрі</u> дії в Україні.</i>
23.	<i>Russian companies not under <u>Western sanctions</u> continue to <u>recruit volunteers</u> to fight in the war in Ukraine.</i>	<i>Російські компанії, які не перебувають під <u>санкціями</u> Заходу, продовжують <u>вербувати добровольців</u> для участі у війні в Україні.</i>

24.	<p><i>This dispute, alongside the accompanying allegations, suggests that the issue of <u>strikes against Crimea</u> is a <u>distinctly neuralgic point in the pro-war Russian information space</u>.</i></p>	<p><i>Ця суперечка разом із супровідними звинуваченнями свідчить про те, що питання <u>ударів по Криму</u> є <u>виразно невралгічною точкою в провоєнному російському інформаційному просторі</u>.</i></p>
25.	<p><i>Russian forces are reportedly quickly sending <u>poorly trained convict recruits to reinforce assaults elements in Ukraine</u>.</i></p>	<p><i>Повідомляється, що російські війська швидко надсилають <u>погано навчених новобранців-засуджених для посилення штурмових елементів в Україні</u>.</i></p>
26.	<p><i>Russian opposition party Yabloko founder Grigory Yavlinsky advocated for <u>a ceasefire in Ukraine</u> as part of his presidential bid likely in an attempt to distinguish himself from Russian President Vladimir Putin and give voice to Russians who support <u>a ceasefire</u>.</i></p>	<p><i>Засновник російської опозиційної партії «Яблоко» Григорій Явлінський виступав за <u>припинення вогню в Україні</u> в рамках своєї президентської кампанії, ймовірно, намагаючись відмежуватися від президента Росії Володимира Путіна та дати голос росіянам, які підтримують <u>припинення вогню</u>.</i></p>
27.	<p><i>Moscow's 2nd Western Military District Court convicted two Russian <u>air defense officers</u> for negligence for <u>failing to prevent a Ukrainian strike on Russian territory in April 2022</u>, likely</i></p>	<p><i>2-й Західний окружний військовий суд Москви засудив <u>двох російських офіцерів протиповітряної оборони</u> за <u>недбалість</u> через те, що вони <u>не</u></i></p>

	<i>to set an example <u>to improve discipline across the Russian military.</u></i>	<i>запобігли українському удару по території Росії в квітні 2022 року, який, ймовірно, <u>став прикладом для підвищення дисципліни в російській армії.</u></i>
28.	<i>Ukrainian Defense Minister Rustem Umerov credited Western <u>security assistance for empowering Ukrainian forces to liberate half of the territory that Russia occupied since February 24, 2022.</u></i>	<i>Міністр оборони України Рустем Умеров назвав <u>безпекову допомогу Заходу тим, що українські сили звільнили половину території, яку Росія окупувала з 24 лютого 2022 року.</u></i>
29.	<i>Ukrainian <u>partisans</u> and residents in occupied territories continue to provide Ukrainian officials with <u>targeting information.</u></i>	<i>Українські <u>партизани та жителі</u> окупованих територій продовжують надавати українським чиновникам <u>цілеспрямовану інформацію.</u></i>
30.	<i>Russian occupation officials continue <u>efforts to artificially alter the demographic composition of occupied Ukraine.</u></i>	<i>Російські окупанти продовжують <u>спроби штучно змінити демографічний склад окупованої України.</u></i>
31.	<i>Ukraine's partners continued to announce <u>military and financial aid packages</u> to Ukraine recently.</i>	<i>Останнім часом партнери України продовжували анонсувати <u>пакети військової та фінансової допомоги</u> Україні.</i>
32.	<i>Imprisoned ardent nationalist and former Russian officer Igor Girkin forecasted on December 7 that there</i>	<i>Ув'язнений гарячий націоналіст і колишній російський офіцер Ігор Гіркін 7 грудня спрогнозував, що</i>

	<p>will be “<u>no agreement</u>” between <u>Russia and Ukraine to end the war and</u> “<u>no freeze</u>” of the frontlines in Ukraine, marking a notable shift from Girkin’s prior claims that the Russian military intended to “<u>freeze the frontline</u>” until after the Russian presidential elections.</p>	<p>між Росією та Україною не буде «<u>жодної угоди</u>» про припинення <u>війни</u> та «<u>жодного заморожування</u>» <u>лінії фронту</u> в Україні, відзначаючи помітний зсув у порівнянні з попередніми заявами Гірка про те, що Російські військові мали намір «<u>заморозити лінію фронту</u>» до виборів президента РФ.</p>
33.	<p>A prominent Russian milblogger claimed that Russian <u>decoy missiles</u> failed to <u>overwhelm</u> Ukrainian <u>air defenses</u> during December 8 <u>missile strikes</u> against Kyiv City.</p>	<p>Відомий російський мілблогер заявив, що російські <u>ракети-приманки</u> не змогли <u>подолати</u> українську <u>протиповітряну оборону</u> під час <u>ракетних ударів</u> по Києву 8 грудня.</p>
34.	<p>Ukrainian Defense Minister Rustem Umerov highlighted Ukrainian anti-corruption efforts and preparations for the arrival of <u>F-16 fighter jets</u> in the near future on December 9.</p>	<p>Міністр оборони України Рустем Умеров 9 грудня наголосив на боротьбі з корупцією в Україні та підготовці до прибуття найближчим часом <u>винищувачів F-16</u>.</p>
35.	<p>The Russian Ministry of Culture continues to <u>orchestrate efforts to Russify</u> Ukrainian children and facilitate their <u>deportation</u> to Russia.</p>	<p>Міністерство культури Росії продовжує <u>організовувати зусилля з русифікації</u> українських дітей та сприяння їх <u>депортації</u> до Росії.</p>

36.	<p><i>Russian forces <u>have likely committed to offensive operations</u> in multiple sectors of the front during a period of the most challenging weather of the fall-winter season in an effort to <u>seize and retain the initiative</u> prior to the Russian presidential elections in March 2024.</i></p>	<p><i>Російські війська, ймовірно, <u>почали наступальні операції</u> на кількох ділянках фронту в період найскладнішої погоди осінньо-зимового сезону, намагаючись <u>перехопити та утримати ініціативу</u> до виборів президента Росії в березні 2024 року.</i></p>
37.	<p><i>Ukrainian forces, by contrast, appear to be using this period of challenging weather and <u>ongoing Russian offensive operations</u> to <u>establish and consolidate defensive positions</u> along the parts of the frontline where they have not been conducting <u>counteroffensive operations</u>, thereby <u>conserving manpower and resources</u> for future offensive efforts.</i></p>	<p><i>Українські війська, навпаки, схоже, використовують цей період складної погоди та <u>триваючих наступальних операцій Росії</u> для <u>встановлення та консолідації оборонних позицій</u> на ділянках лінії фронту, де вони не проводили <u>контрнаступальних операцій</u>, таким чином <u>зберігаючи живу силу та ресурси</u> для майбутніх наступальних зусиль.</i></p>
38.	<p><i>The establishment of <u>local defensive positions</u> in areas Kyiv is not prioritizing for <u>current or imminent counteroffensive operations</u> is a prudent step and not an indication that Ukraine has abandoned all plans for <u>future counteroffensives</u>.</i></p>	<p><i>Створення <u>локальних оборонних позицій</u> у районах, які Київ не є пріоритетними для <u>поточних або неминучих контрнаступальних операцій</u>, є розумним кроком і не свідчить про те, що Україна відмовилася від усіх планів щодо <u>майбутніх контрнаступів</u>.</i></p>

39.	<p><i>Russian Foreign Ministry Spokesperson Maria Zakharova emphasized that Russia's maximalist objectives in Ukraine have not changed, repeating the Kremlin's demand for <u>full Ukrainian political capitulation</u> and Kyiv's acceptance of Russia's <u>military and territorial demands</u> rather than suggesting any willingness to <u>negotiate seriously</u>.</i></p>	<p><i>Речник МЗС Росії Марія Захарова підкреслила, що максималістські цілі Росії в Україні не змінилися, повторивши вимогу Кремля про <u>повну політичну капітуляцію України</u> та прийняття Києвом <u>військових і територіальних вимог Росії</u>, а не натякаючи на будь-яку готовність до <u>серйозних переговорів</u>.</i></p>
40.	<p><i>Zakharova's demand that Ukraine <u>withdraw its troops from "Russian territory"</u> as a necessary prerequisite for <u>the resolution of the war</u> suggests that Russia's maximalist objectives include controlling the entirety of the four oblasts it <u>has illegally annexed parts of</u>.</i></p>	<p><i>Вимога Захарової, щоб Україна <u>вивела свої війська з «території Росії»</u> як необхідної передумови для <u>вирішення війни</u>, свідчить про те, що максималістські цілі Росії включають контроль над усіма чотирма областями, частини яких вона <u>незаконно анексувала</u>.</i></p>
41.	<p><i>The Russian Central Election Commission (CEC) announced on December 11 that Russia will conduct voting for the 2024 presidential election in occupied Ukraine, likely in <u>an attempt to legitimize the Russian occupation</u> and Russian President Vladimir Putin's rule.</i></p>	<p><i>11 грудня російська Центральна виборча комісія (ЦВК) оголосила, що Росія проведе голосування на президентських виборах 2024 року в окупованій Україні, ймовірно, <u>намагаючись легітимізувати російську окупацію</u> та правління президента Росії Володимира Путіна.</i></p>

42.	<p><i>The United Kingdom (UK) and Norway will lead a coalition aimed at <u>providing short-term and long-term assistance to the Ukrainian Navy as the UK announced additional <u>maritime aid provisions to Ukraine.</u></u></i></p>	<p><i>Сполучене Королівство (Велика Британія) і Норвегія очолить коаліцію, спрямовану на <u>надання короткострокової та довгострокової допомоги ВМС України, оскільки Великобританія оголосила про додаткові положення про <u>морську допомогу Україні.</u></u></i></p>
43.	<p><i>Ukrainian officials stated that <u>Russian special services</u> may have conducted the major cyberattack on Ukrainian mobile operator Kyivstar on December 12.</i></p>	<p><i>Українські чиновники заявили, що 12 грудня <u>російські спецслужби</u> могли здійснити <u>масштабну кібератаку</u> на українського мобільного оператора «Київстар».</i></p>
44.	<p><i>The Ukrainian Main Military Intelligence Directorate (GUR) reported that <u>GUR cyber units</u> recently conducted a successful <u>cyber operation</u> against the Russian Federal Tax Service (FNS).</i></p>	<p><i><u>Головне управління військової розвідки (ГУР) України</u> повідомило, що нещодавно <u>кіберпідрозділи ГУР</u> провели успішну <u>кібероперацію</u> проти Федеральної податкової служби (ФНС) Росії.</i></p>
45.	<p><i><u>Occupation authorities</u> continue efforts to destroy Ukrainian national and <u>historical identity.</u></i></p>	<p><i><u>Окупаційна влада</u> продовжує <u>знищення української національної та історичної ідентичності.</u></i></p>

46.	<p><i>Russian and Ukrainian sources continue to report on the impacts of challenging weather conditions on <u>offensive and reconnaissance operations</u> throughout the front, even as reported freezing and snowy winter conditions in eastern Ukraine offer the prospect of better conditions for <u>maneuver</u>.</i></p>	<p><i>Російські та українські джерела продовжують повідомляти про вплив складних погодних умов на <u>наступальні та розвідувальні операції</u> по всьому фронту, хоча, як повідомляється, морози та снігова зима на сході України створюють кращі умови для <u>маневру</u>.</i></p>
47.	<p><i>The difference in the reported numbers of Russian personnel involved in the <u>war</u> is likely due to different categorizations of Russian <u>military personnel</u> and does not reflect a significant increase in Russian personnel on the frontline, which Ukrainian forces <u>have consistently been repelling</u>.</i></p>	<p><i>Різниця в зареєстрованій кількості російських <u>військовослужбовців, які беруть участь у війні</u>, ймовірно, пов'язана з різними категоріями російського <u>військового персоналу</u> та не відображає значного збільшення російського персоналу на лінії фронту, яку українські сили <u>постійно відбивають</u>.</i></p>
48.	<p><i>Russian actors continue <u>information operations</u> aimed at <u>discrediting and dividing Ukraine's military and political leadership</u>, specifically Ukrainian President Volodymyr Zelensky and <u>Commander-in-Chief General Valerii Zaluzhnyi</u>.</i></p>	<p><i>Російські сили продовжують <u>інформаційні операції</u>, спрямовані на <u>дискредитацію та розкол військово-політичного керівництва</u> України, зокрема президента України Володимира Зеленського та <u>головнокомандувача генерала Валерія Залужного</u>.</i></p>

49.	<p><i>The Kremlin's repeated rhetoric about its <u>hostile intent</u> towards NATO, coupled with Russia's <u>potential future military capabilities</u> in the event of Russian victory in Ukraine, poses a <u>credible – and costly – threat to Western security.</u></i></p>	<p><i>Неодноразова риторика Кремля про його <u>ворожі наміри</u> щодо НАТО в поєднанні з <u>потенційним майбутнім військовим потенціалом</u> Росії в разі перемоги Росії в Україні створює <u>серйозну – і дороговартісну – загрозу безпеці Заходу.</u></i></p>
50.	<p><i>The Kremlin continues attempts to <u>expand political infrastructure</u> in occupied Ukraine in an effort to <u>further integrate occupied territories into Russia.</u></i></p>	<p><i>Кремль продовжує спроби <u>розширити політичну інфраструктуру</u> в окупованій Україні з метою подальшої <u>інтеграції окупованих територій до Росії.</u></i></p>
51.	<p><i>A combination of <u>artillery ammunition shortages and delays in the provision of Western security assistance</u> is likely causing Ukrainian forces to <u>husband materiel</u> and may delay future Ukrainian <u>counteroffensive operations.</u></i></p>	<p><i>Поєднання <u>нестачі артилерійських боєприпасів і затримок у наданні західної допомоги у сфері безпеки,</u> ймовірно, змусить українські сили <u>використовувати матеріальні засоби</u> та може затримати майбутні українські <u>контрнаступальні операції.</u></i></p>
52.	<p><i>The Russian Ministry of Defense (MoD) is reportedly forming four new <u>military transport aviation (VTA) regiments,</u> although these efforts are</i></p>	<p><i>Повідомляється, що Міністерство оборони Росії (МО) формує <u>чотири нові полки військово-транспортної авіації</u></i></p>

	<p><i>likely aimed at <u>reorganizing existing VTA units</u> in support of Russia's force posturing rather than adding new capability in the short term.</i></p>	<p><i>(VTA), хоча ці зусилля, ймовірно, спрямовані на <u>реорганізацію існуючих підрозділів VTA</u> на підтримку позиції російських сил, а не на додавання нових можливостей у короткостроковій перспективі.</i></p>
53.	<p><i>Russian forces made confirmed <u>advances</u> northeast of Kupyansk, north of Bakhmut, and southwest of Avdiivka, and continued <u>positional meeting engagements</u> along the entire line of <u>contact</u>.</i></p>	<p><i>Російські війська підтвердили <u>наступ</u> на північний схід від Куп'янська, на північ від Бахмута та на південний захід від Авдіївки та продовжили <u>позиційні бойові дії</u> по <u>всій лінії зіткнення</u>.</i></p>
54.	<p><i>Russian authorities continued attempts to use <u>military conscription</u> in occupied Ukraine to <u>augment force generation efforts</u> and <u>legitimize</u> Russia's <u>illegal annexation of Crimea</u>.</i></p>	<p><i>Російська влада продовжувала спроби використати <u>військовий призов</u> в окупованій Україні для <u>посилення зусиль з формування збройних сил і легітимізації незаконної анексії Криму Росією</u>.</i></p>
55.	<p><i>Kremlin Spokesperson Dmitry Peskov explicitly stated that the Kremlin is uninterested in <u>negotiations</u> with Ukraine, suggesting that the Kremlin is moving away from its <u>information operation</u> meant to <u>feign interest in negotiations</u>.</i></p>	<p><i>Речник Кремля Дмитро Пєсков прямо заявив, що Кремль не зацікавлений у <u>переговорах</u> з Україною, припускаючи, що Кремль відходить від своєї <u>інформаційної операції</u>, спрямованої на <u>вдавання зацікавленості в переговорах</u>.</i></p>

56.	<p><i>Moscow State University (MGU) is reportedly ending its master’s program in “<u>information and hybrid warfare</u>” aimed at teaching students how to create <u>information operations</u> and conduct <u>hybrid warfare</u>, generating outrage from Russian propagandist Vladimir Solovyov.</i></p>	<p><i>Повідомляється, що Московський державний університет (МГУ) завершує свою магістерську програму з «<u>інформаційної та гібридної війни</u>», яка має на меті навчити студентів створювати <u>інформаційні операції та вести гібридну війну</u>, що викликало обурення російського пропагандиста Володимира Соловйова.</i></p>
57.	<p><i>Russian officials issued <u>military summonses</u> to migrants at a naturalization ceremony on December 20 as part of ongoing efforts to target naturalized migrants for <u>crypto-mobilization</u> efforts and to placate the Russian <u>ultranationalist community</u>.</i></p>	<p><i>Російські чиновники видали <u>військові повістки мігрантам</u> на церемонії натуралізації 20 грудня в рамках поточних зусиль, спрямованих на націлювання натуралізованих мігрантів на зусиль із <u>криптомобілізації та заспокоєння російської ультранаціоналістичної спільноти</u>.</i></p>
58.	<p><i>Kremlin-appointed Commissioner on Children’s Rights Maria Lvova-Belova continues to <u>implicate herself</u> in the deportation of Ukrainian children to Russia against the backdrop of the death of a 12-year-old Ukrainian girl in <u>Russian custody</u>.</i></p>	<p><i>Призначена Кремлем уповноважена з прав дитини Марія Львова-Белова продовжує <u>демонструвати свою провину</u> в депортації українських дітей до Росії на тлі смерті 12-річної</i></p>

		<i>української дівчинки в російському ув'язненні.</i>
59.	<i>ISW has assessed that the <u>collapse of Western aid</u> would likely lead to the <u>eventual collapse of Ukraine's ability to hold off the Russian military</u> and that the <u>current positional war in Ukraine is not a stable stalemate</u> because the current instable balance could readily be tipped in either direction by decisions made in the West.</i>	<i>ISW оцінило, що <u>крах західної допомоги</u>, ймовірно, призведе до <u>кінцевого колапсу здатності України стримувати російську армію</u>, і що <u>поточна позиційна війна в Україні не є стабільною тупиковою ситуацією</u>, оскільки поточний нестабільний баланс може легко схилитися в будь-який бік відповідно до рішень, прийнятих на Заході.</i>
60.	<i>US National Security Council Spokesperson John Kirby stated that the White House assesses that Russian forces will be able <u>to conduct offensive operations</u> more easily when winter weather conditions become more conducive for <u>mechanized maneuver warfare</u> (likely in January–February 2024) – an assessment that is consistent with ISW's observations and assessments about <u>the tempo of fighting</u> in Ukraine during the winter.</i>	<i>Речник Ради національної безпеки США Джон Кірбі заявив, що Білий дім вважає, що російським військам буде легше <u>проводити наступальні операції</u>, коли зимові погодні умови стануть більш сприятливими для <u>механізованих маневрів</u> (ймовірно, у січні–лютому 2024 року) – оцінка, яка є послідовною із спостереженнями та оцінками ISW щодо <u>темнів бойових дій</u> в Україні взимку.</i>
61.	<i>Russia's Black Sea Fleet's 810th <u>Naval Infantry Brigade</u> confirmed that it is</i>	<i>810-та <u>бригада морської піхоти Чорноморського флоту Росії</u></i>

	<p><i>deliberately using <u>chemical weapons</u> against Ukrainian forces in an apparent violation of <u>the Chemical Weapons Convention</u>, to which Russia is a party.</i></p>	<p><i>підтвердила, що навмисно використовує <u>хімічну зброю</u> проти українських військ, що є очевидним порушенням <u>Конвенції про заборону хімічної зброї</u>, учасником якої є Росія.</i></p>
62.	<p><i>Ukrainian Defense Minister Rustem Umerov further detailed Ukraine's efforts to establish <u>a sustainable wartime force-generation apparatus</u> and an effective <u>defense industrial base (DIB)</u> during an interview published on December 24.</i></p>	<p><i>Міністр оборони України Рустем Умеров в інтерв'ю, опублікованому 24 грудня, детально розповів про зусилля України зі створення <u>стійкого апарату формування збройних сил військового часу та ефективної оборонно-промислової бази (ОПК)</u>.</i></p>
63.	<p><i>Russian forces are reportedly decreasing <u>aviation activity</u> and their use of <u>glide bombs</u> in Ukraine after Ukrainian forces <u>shot down</u> three Russian <u>Su-34s</u> in southern Ukraine between December 21 and 22.</i></p>	<p><i>Повідомляється, що російські сили зменшують <u>авіаційну діяльність</u> і використання <u>плануючих бомб</u> в Україні після того, як українські сили <u>збили</u> три російські <u>Су-34</u> на півдні України між 21 і 22 грудня.</i></p>
64.	<p><i>Russian forces have reportedly <u>decreased the tempo of their operations</u> on east (left) bank Kherson Oblast, likely in connection with decreasing Russian aviation activity</i></p>	<p><i>Повідомляється, що російські війська <u>знизили темпи своїх операцій</u> на східному (лівому) березі Херсонської області, ймовірно, у зв'язку зі зменшенням</i></p>

	<i>after Ukrainian forces recently <u>shot down several Russian aircraft</u>.</i>	<i>активності російської авіації після того, як українські сили нещодавно <u>збили</u> кілька російських <u>літаків</u>.</i>
65.	<i>The Ukrainian government continues efforts to systematize and increase the sustainability of Ukrainian <u>mobilization</u> over the long term.</i>	<i>Український уряд продовжує роботу із систематизації та підвищення стійкості української <u>мобілізації</u> в довгостроковій перспективі.</i>
66.	<i>Russia's likely capture of Marinka in Donetsk Oblast represents a <u>limited Russian tactical gain</u> and does not portend any <u>operationally significant advance</u> unless Russian forces have dramatically improved their ability to conduct <u>rapid mechanized forward movement</u>, which they show no signs of having done.</i>	<i>Ймовірне захоплення Росією Мар'їнки в Донецькій області є <u>обмеженим тактичним здобутком Росії</u> та не віщує будь-якого <u>оперативного значного прогресу</u>, якщо тільки російські сили не значно покращать свою здатність виконувати <u>швидкі механізовані рухи вперед</u>, до чого вони не демонструють жодних ознак.</i>
67.	<i>Ukrainian forces conducted a <u>successful missile strike</u> that destroyed a Russian Black Sea Fleet (BSF) <u>vessel</u> and <u>potentially damaged port infrastructure</u> in occupied Feodosia, Crimea on December 26.</i>	<i>26 грудня українські війська завдали <u>успішного ракетного удару</u>, який знищив <u>судно</u> Чорноморського флоту Росії (ЧФ) і <u>потенційно пошкодив інфраструктуру порту</u> в окупованій Феодосії в Криму.</i>

68.	<p><i>Russian forces <u>struck</u> a train station in Kherson City where civilians were waiting for <u>evacuation</u> on December 26.</i></p>	<p><i>26 грудня російські війська <u>завдали удару</u> по залізничній станції в місті Херсон, де мирні жителі чекали на <u>евакуацію</u>.</i></p>
69.	<p><i>The Ukrainian “Cyber Resistance” movement obtained information about a Russian <u>deputy commander</u> of the <u>171st Anti-Aircraft Missile Regiment</u> (51st Air Defense Division) committing <u>sexual crimes</u> against minors in occupied Ukraine.</i></p>	<p><i>Український рух «КіберСпротив» отримав інформацію про вчинення російським <u>заступником командира 171-го зенітно-ракетного полку</u> (51-ї дивізії ППО) <u>сексуальних злочинів</u> проти неповнолітніх на території окупованої України.</i></p>
70.	<p><i><u>Ukrainian military officials</u> revealed that Russian forces <u>launched</u> about 7,400 <u>missiles</u> and 3,900 <u>Shahed drone strikes</u> against Ukraine since launching the <u>full-scale invasion</u>.</i></p>	<p><i><u>Українські військові</u> офіційно повідомили, що російські війська <u>завдали</u> близько <u>ударів 7400 ракетами</u> і 3900 <u>безпілотними літальними апаратами «Шахед»</u> по Україні з моменту початку повномасштабного вторгнення.</i></p>
71.	<p><i>Russian <u>mines</u> continue to <u>threaten civilian vessels</u> in the Black Sea but will likely not <u>deter civilian vessel usage</u> of the Black Sea <u>Humanitarian Corridor</u>.</i></p>	<p><i>Російські <u>міни</u> продовжують <u>загрожувати цивільним суднам</u> у Чорному морі, але, ймовірно, не будуть <u>перешкоджати використанню цивільними суднами</u> Чорноморського гуманітарного коридору.</i></p>

72.	<p><i>The Russian Ministry of Defense (MoD) rewarded prominent Russian milbloggers for their contribution to the “<u>military-patriotic</u>” and “<u>military-political</u>” sphere, mirroring previous Kremlin efforts to pander to and co-opt to the wider Russian milblogger community.</i></p>	<p><i>Міністерство оборони Росії (Міністерство оборони) нагородило відомих російських мілблогерів за їхній внесок у «<u>військово-патріотичну</u>» та «<u>військово-політичну</u>» сферу, віддзеркалюючи попередні спроби Кремля потурати та кооптувати ширшу спільноту російських мілблогерів.</i></p>
73.	<p><i>Russia has officially <u>deployed a battalion formed of Ukrainian prisoners of war (POWs) to the frontline in Ukraine, further confirming a myriad of apparent Russian violations of the Geneva Convention on POWs.</u></i></p>	<p><i>Росія офіційно <u>розгорнула батальйон, сформований з українських військовополонених, на передовій в Україні, підтверджуючи безліч явних порушень Росією Женевської конвенції про військовополонених.</u></i></p>
74.	<p><i>Ukraine’s armed forces are <u>taking up a more defensive posture, a military analysis said Wednesday, after their summer counteroffensive failed to achieve a major breakthrough against Russia’s army and as winter weather sets in after almost 22 months of the war.</u></i></p>	<p><i>Збройні сили України <u>займають більш оборонну позицію, йдеться у військовому аналізі в середу, після того, як їхній літній контрнаступ не зміг досягти значного прориву проти російської армії, а також через зимову погоду після майже 22 місяців війни.</u></i></p>

75.	<p><i>“In recent weeks, Ukraine has mobilized a <u>concerted effort</u> to improve <u>field fortifications</u> as its forces <u>pivot to a more defensive posture</u> along much of the front line,” the U.K. Ministry of Defense said in an assessment.</i></p>	<p><i>«Останніми тижнями Україна мобілізувала <u>спільні зусилля</u> для покращення <u>польових укріплень</u>, оскільки її сили <u>повертаються до більш оборонної позиції</u> вздовж більшої частини лінії фронту», — йдеться в оцінці Міністерства оборони Сполученого Королівства.</i></p>
76.	<p><i>The Kremlin’s <u>deep defenses</u> held firm against Ukraine’s <u>monthslong assault</u>, which employed Western-supplied weapons but did not have essential <u>air cover</u> along the front line that extends for around 1,000-kilometers (600 miles).</i></p>	<p><i><u>Глибока оборона</u> Кремля вистояла проти <u>багатомісячного штурму</u> України, який використовував зброю із Заходу, але не мав істотного <u>повітряного прикриття</u> вздовж лінії фронту, яка простягається приблизно на 1000 кілометрів (600 миль).</i></p>
77.	<p><i>Most fighting in recent weeks has focused on <u>artillery, missile and drone strikes</u> as mud and snow hinder <u>troop movements</u>.</i></p>	<p><i>Останніми тижнями більшість бойових дій зосереджено на <u>ударах артилерії, ракет і безпілотників</u>, оскільки бруд і сніг переешкоджають <u>переміщенню військ</u>.</i></p>
78.	<p><i>“Russia continues <u>local offensive options</u> in several sectors, but</i></p>	<p><i>«Росія продовжує <u>локальні варіанти наступу</u> в кількох секторах, але <u>окремі атаки</u> рідко</i></p>

	<i>individual attacks are rarely above platoon size,” the U.K. analysis said.</i>	<i>перевищують розмір взводу», — йдеться в аналізі Великобританії.</i>
79.	<i>“A major Russian <u>breakthrough</u> is unlikely and overall, the front is characterized by <u>stasis</u>.”</i>	<i>«Великий російський <u>прорив</u> малоімовірний, і в цілому фронт характеризується <u>стазисом</u>».</i>
80.	<i>Russian President Vladimir Putin is hopeful that Kyiv’s <u>Western allies</u> will grow weary of financing the costly Ukrainian war effort, allowing the Kremlin’s forces to make a new <u>offensive push</u> next year against a <u>weaker foe</u>.</i>	<i>Президент Росії Володимир Путін сподівається, що <u>західні союзники Києва втомляться від фінансування дорогої війни України</u>, що дозволить силам Кремля здійснити <u>новий наступ наступного року проти слабшого ворога</u>.</i>
81.	<i>He has put the Russian economy on a <u>war footing</u> to prepare for that.</i>	<i>Щоб підготуватися до цього, він поставив російську економіку на <u>воєнні рейки</u>.</i>
82.	<i>Zelenskyy also noted that next year Ukraine plans to produce 1 million drones, which have become a <u>key battlefield weapon</u>.</i>	<i>Зеленський також зазначив, що наступного року Україна планує виготовити 1 млн безпілотників, які стануть <u>основною бойовою зброєю</u>.</i>
83.	<i>The relatively cheap <u>drones</u> can be used to <u>destroy expensive military hardware</u>.</i>	<i>Відносно дешеві <u>безпілотники</u> можуть бути використані для <u>знищення дорогої військової техніки</u>.</i>
84.	<i>Oleksandr Kamyshin, Ukraine’s Minister of Strategic Industries, said</i>	<i>Міністр стратегічних галузей промисловості України</i>

	<p><i>the million new drones will be <u>so-called first-person view, or FPV, drones</u>, which have a real time video function.</i></p>	<p><i>Олександр Камішин заявив, що мільйон нових <u>дронів будуть так званими безпілотниками з видом від першої особи, або FPV</u>, які мають функцію відео в реальному часі.</i></p>
85.	<p><i>In addition, he said in a Telegram post, Ukraine can manufacture next year more than 10,000 <u>mid-range strike drones</u> that can travel hundreds of kilometers (miles) as well as more than 1,000 drones with a range of more than 1,000 kilometers (600 miles).</i></p>	<p><i>Крім того, зазначив він у дописі в Telegram, Україна може виготовити наступного року понад 10 тисяч <u>ударних безпілотників середньої дальності</u>, які можуть долати сотні кілометрів (миль), а також понад 1000 безпілотників із радіусом дії понад 1000 кілометрів (600 миль).</i></p>
86.	<p><i>They will allow Ukraine to hit <u>targets well behind the front line</u> and in Russia.</i></p>	<p><i>Вони дозволять Україні вражати <u>цілі далеко за лінією фронту</u> та в Росії.</i></p>
87.	<p><i>Moscow also fired two <u>S-300 ballistic missiles</u> at Kharkiv in the northeast of Ukraine, <u>the air force</u> said.</i></p>	<p><i>Москва також випустила дві <u>балістичні ракети С-300</u> по Харкову на північному сході України, повідомили у <u>ВПС</u>.</i></p>
88.	<p><i>No <u>casualties</u> were reported.</i></p>	<p><i>Про <u>постраждалих</u> не повідомляється.</i></p>

89.	<p><u>Seizing the Initiative in Ukraine: Waging War in a Defense Dominant World</u></p>	<p><u>Перехоплення ініціативи в Україні: ведення війни у світі, де панує оборона</u></p>
90.	<p><u>Russia's extensive fortifications – which include minefields, trench networks, and support from artillery, attack helicopters, and fixed-wing aircraft – have slowed Ukrainian advances.</u></p>	<p><u>Великі укріплення Росії, які включають мінні поля, траншейну мережу та підтримку з боку артилерії, ударних гелікоптерів і літаків, сповільнили просування України.</u></p>
91.	<p><u>The war in Ukraine has become a test of political will and industrial capacity between two competing blocks: allied countries aiding Ukraine, such as the United States and numerous countries in Europe and Asia; and axis countries aiding Russia, such as China, North Korea, and Iran.</u></p>	<p><u>Війна в Україні стала перевіркою політичної волі та промислового потенціалу між двома конкуруючими блоками: країнами-союзниками, які допомагають Україні, такими як Сполучені Штати та численні країни Європи та Азії; і країни осі, які допомагають Росії, такі як Китай, Північна Корея та Іран.</u></p>
92.	<p><u>Some policymakers have erroneously argued that poor Ukrainian strategy has contributed to the slow pace of operations.</u></p>	<p><u>Деякі політики помилково стверджували, що погана українська стратегія спричинила повільні темпи операцій.</u></p>
93.	<p><u>What is the state of the offense-defense balance in the Ukraine war?</u></p>	<p><u>Який стан балансу наступ-оборона в українській війні?</u></p>

94.	<i>What factors have impacted Ukrainian offensive operations?</i>	<i>Які фактори вплинули на українські <u>наступальні дії</u>?</i>
95.	<i>“The cases we documented amount to <u>unspeakable, deliberate cruelty and violence against Ukrainian civilians,</u>” said Hugh Williamson, Europe and Central Asia director at Human Rights Watch.</i>	<i>«Випадки, які ми задокументували, становлять <u>невимовну, навмисну жорстокість і насильство проти українських мирних жителів</u>», — сказав Г'ю Вільямсон, директор Human Rights Watch з Європи та Центральної Азії.</i>
96.	<i>“<u>Rape, murder, and other violent acts against people in the Russian forces' custody should be investigated as war crimes.</u>”</i>	<i>«<u>Зґвалтування, вбивства та інші насильницькі дії проти осіб, які перебувають під вартою російських військ, мають розслідуватися як військові злочини</u>».</i>
97.	<i><u>The laws of war prohibit willful killing, rape and other sexual violence, torture, and inhumane treatment of captured combatants and civilians in custody.</u></i>	<i><u>Закони війни забороняють умисне вбивство, зґвалтування та інше сексуальне насильство, тортури та нелюдське поводження з полоненими комбатантами та цивільними особами, які перебувають під вартою.</u></i>
98.	<i><u>Pillage and looting are also prohibited.</u></i>	<i><u>Грабіж і мародерство також заборонені.</u></i>
99.	<i>The fighting has also led to <u>widespread damage and destruction of civilian</u></i>	<i>Бойові дії також призвели до <u>значних пошкоджень і руйнувань</u></i>

	<p><i><u>infrastructure, including homes, hospitals, and schools on both sides of the 427-kilometer <u>line of contact</u>, which separates areas held by Ukrainian government forces from those under the control of the armed groups from “DNR” and “LNR”.</u></i></p>	<p><i><u>цивільної інфраструктури, включно з будинками, лікарнями та школами по обидві сторони 427-кілометрової <u>лінії зіткнення</u>, яка відокремлює райони, контрольовані українськими урядовими силами, від районів, які знаходяться під контролем озброєних груп «ДНР» і «ЛНР».</u></i></p>
100.	<p><i><u>International humanitarian law, or the laws of war, provides protections to civilians and other <u>noncombatants</u> from <u>the hazards of armed conflict</u>.</u></i></p>	<p><i><u>Міжнародне гуманітарне право, або <u>закони війни</u>, забезпечують <u>захист цивільних осіб та інших некомбатантів від небезпек збройного конфлікту</u>.</u></i></p>

RESUME

This master thesis is aimed at the research of linguistic and stylistic means of expressing concept WAR in analytical military discourse. The scope of the study focuses on the peculiarities of analytical military discourse; differentiating the core and the periphery of the concept WAR in UN Special Monitoring Mission reports and English mass media, as well as the ways of their rendering into Ukrainian. Analysis of the research material resulted in distinguishing the following translation transformations among the major ways of reproducing: grammatical transformations (35%), loan translation (30%), lexical and grammatical substitution (22,75%), descriptive translation and explanation (10,5) and transcoding (1,75%).

Key words: analytical military discourse, concept WAR, linguistic and stylistic representation of concept, translation transformations.